

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra PHV a archivního studia

Bakalářská práce

Markéta Horská

Fenomén korupce v českých zemích meziválečné doby (Pojem, korupční jednání, příběhy)

The Phenomenon of Corruption in Czech Lands Between the Wars

(Concept, Corrupt Behaviour, Stories)

Praha 2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. PhDr. Jiřímu Šoušovi, CSc., za jeho trpělivost, cenné rady a odborné vedení, které mi během psaní této práce poskytl.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Jméno a příjmení

Klíčová slova:

Korupce, Československo, korupční aféra, lihová aféra, benzínová aféra, uhelná aféra

Key words:

Corruption, Czechoslovakia, corruption affair, alcoholic affair, petrol affair, coal affair

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou korupce a aférami s ní spojenými. Práce zkoumá korupci jakožto fenomén současné doby a zároveň představuje korupční aféry, které plnily denní tisk v období první republiky. Díky seznámení se s korupčními aférami aktuálními v době krátce po vzniku Československa a poznání jejich historických souvislostí lze pochopit, proč se i v současné době tomuto společenskému problému prakticky nelze vyhnout.

Text nejprve zkoumá korupci jako obecný fenomén, zaměřuje se na její definici, formy a dělení. Poté jsou vymezeny příčiny a důsledky korupčního jednání. Korupce je zde představena také z hlediska současných právních norem. Dále je část této práce věnována způsobu mapování a měření korupce. Druhá část práce se věnuje konkrétním korupčním aférám v meziválečném Československu především z pohledu denního tisku a jednání parlamentních komor.

Abstract

This bachelor thesis deals with the issue of corruption and affairs linked thereto. Thesis researches corruption as a phenomenon of current time and introduces corruption affairs that took place and were massively discussed in daily press during the period of first republic (i.e. 1918-1938 on territory of Czechoslovakia). Because of finding out more about corruption affairs topical just after the creation of Czechoslovakia and learning more about the historical relations it is possible to understand why this problem is basically inevitable in this time.

First part of the thesis researches corruption as a general phenomenon, focuses on its definition, forms and distinction. Also, causes and consequences of corrupting conduct are dealt with. Corruption is also introduced in a light of current legal stipulations. Part of this thesis is devoted to means and methods of measuring and finding out about corruptions. The second part of this work deals with corruption affairs in Czechoslovakia that took place between the world wars from the point of view of daily press and meeting in parliament.

Obsah:

1	Úvod.....	8
1.1	Vymezení tématu, cíle, metody a struktura práce.....	8
1.2	Pojednání o pramenech a literatuře.....	9
2	Fenomén korupce.....	13
2.1	Pojem korupce (definice a charakteristika).....	13
2.2	Dělení a formy korupčního jednání	14
2.2.1	Korupce ve veřejném a v soukromém sektoru.....	15
2.2.2.	Malá (každodenní) versus velká (politická) korupce.....	16
2.2.3	Formy korupčního jednání.....	17
2.3	Příčiny a důsledky korupce.....	19
2.3.1.	Příčiny korupce	19
2.3.2.	Důsledky korupce	20
2.4	Právní rámec korupce a problematika whistleblowerů.....	22
2.5	Mapování a měření korupce	25
3	Konkrétní korupční aféry v meziválečném Československu.....	27
3.1	Lihová aféra a Karel Prášek.....	27
3.1.1.	Průběh aféry	28
3.1.2.	Aféra v denním tisku a stenoprotokolech	33
3.2	Benzínová aféra	34
3.2.1	Průběh aféry.....	35
3.2.2	Aféra v denním tisku.....	40
3.3	Uhelná aféra.....	40
3.3.1	Průběh aféry.....	40
3.3.2	Aféra v denním tisku a stenoprotokolech	45
3.4.	Dílčí hodnocení zkoumaných afér	46
3.5.	Nástin dalších korupčních afér meziválečného Československa.....	47

3.5.1.	Úplatkářská aféra vojenského lékaře Arnošta Dvořáka.....	47
3.5.2.	Případ pojišťovny Phöenix-Leben	48
4	Závěr	50

Seznam pramenů a literatury

Seznam příloh

Přílohy

1 Úvod

1.1 Vymezení tématu, cíle, metody a struktura práce

Předkládaná bakalářská práce zkoumá korupci jakožto výrazný fenomén nejen moderní doby. Na korupci je nahlíženo jako na problém, který provází lidstvo od počátku civilizace a který se velkou měrou podílel (a stále podílí) na fungování lidské společnosti. Nevyhnul se tedy ani první Československé republice. Právě z meziválečného Československa pocházejí korupční aféry, které jsou v bakalářské práci detailněji zkoumány. Kauzy, které byly v této práci zvoleny k širšímu bádání, jsou příkladem korupčních afér, které se odehrávají v soukromém sektoru, ve státní správě i na politické scéně. Kromě korupčních afér je zde korupce představena z obecného hlediska coby v poslední době stále častěji medializovaný pojem.

Cílem výzkumu je zejména seznámení se s korupcí jako takovou, a to na základě představení korupce jednak z obecného pohledu, tak jak je vnímána dnes, a zároveň prostřednictvím vybraných korupčních kauz, v tomto případě prvorepublikových. Díky tomu lze lépe porozumět mechanismu fungování korupce. Stejně jako je možné určitý problém lépe pochopit především na základě poznání konkrétního příkladu, lze i korupci, její příčiny, důsledky a další souvislosti nejlépe chápat díky seznámení se se skutečnými korupčními případy.

Pro obeznámení s tématem byly užívány různé metody. Při studiu určitého problému, který se již v dějinách lidstva odehrál, je důležité poznat také k tomuto tématu relevantní historické souvislosti. Takovým způsobem byla zkoumána korupce jednak obecně, ale také z hlediska konkrétních korupčních afér v meziválečném Československu, čímž byla uplatněna metoda strukturní analýzy. V rámci zkoumání konkrétních korupčních afér byla také použita metoda sondy (reprezentativního výběru), jelikož jsou v práci detailněji zkoumány pouze tři korupční aféry, i když jsou známy desítky afér, které byly za dvacetiletou existenci Československé republiky odhaleny. Další metodou, která byla v práci aplikována, je metoda přímá, a to z toho důvodu, že byla k dispozici řada pramenů, především dobového denního tisku, záznamů soudních jednání či parlamentních stenoprotokolů.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, z nichž některé jsou dále členěny na podkapitoly a oddíly. V těchto čtyřech kapitolách je zahrnutý úvod, hlavní část práce a závěr. V první části úvodu je nastíněno téma bakalářské práce, dále jsou zde představeny cíle práce a metody výzkumu. Druhá část úvodního pojednání je věnována kritice pramenů a literatury, ze kterých bylo při psaní práce čerpáno. Ve druhé kapitole je korupce definována jako obecný pojem a fenomén současné doby, jsou zde představeny formy korupčního jednání, jakým způsobem lze korupci dělit, mapovat a měřit. Korupce je také zkoumána z hlediska současných právních předpisů. Ve třetí kapitole jsou představeny konkrétní korupční aféry, které se zásadním způsobem zapsaly do dějin meziválečného Československa. Jelikož je zvolené téma bakalářské práce poměrně široké, jsou zde hlouběji zkoumány pouze tři korupční aféry, které lze však považovat za nejvýznamnější své doby. Další aféry jsou pro úplnost pouze v krátkosti připomenuty na konci druhé části třetí kapitoly. Text je zakončen závěrem, v němž jsou zobecněny zjištěné poznatky, které jsou dále zasazeny do historického kontextu, následuje seznam pramenů, literatury a přílohy.

1.2 Pojednání o pramenech a literatuře

Při zpracování atestačního úkolu bylo čerpáno z řady zdrojů. Pro první část textu byla zdrojem odborná literatura a dále elektronické zdroje.¹ Druhá část práce je založena především na studiu pramenů, jednalo se zejména o bádání v dobovém periodickém tisku a parlamentních stenoprotokolech.

Za stěžejní literární dílo, ze kterého bylo čerpáno v průběhu psaní první kapitoly, lze právem považovat monografii Petra Wawrosze *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, Svět*.² Ta definuje a zkoumá korupci z mnoha úhlů pohledu a čtenáři poskytuje široké spektrum informací. Přínosné byly především vstupní kapitoly knihy, kde autor předkládá různé definice korupce. Z nich si čtenář sám může zvolit, jaké definice lze považovat za nejvhodnější.

---

¹ Na tomto místě bych také ráda uvedla knihu *Aféry první republiky* od Jana Hrubého, ačkoliv se nejedná o odbornou literaturu. Díky této knize jsem se však poprvé seznámila s různými nejen korupčními aférami, které se odehrály v meziválečné době.

² Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016.

Za další přínosný zdroj považuji knihu *Korupce na český způsob*³ od Pavola Friče. Tato kniha poskytuje obecný pohled na korupci a je vůbec prvním dílem, které je zaměřeno na výzkum korupce odehrávající se na území České republiky. Představuje také konkrétní korupční aféry, nicméně pouze ty, které se týkají nejnovějších dějin českého státu, např. situaci kolem kuponové privatizace. Z knihy proto byly čerpány informace výhradně pro kapitoly, ve kterých je korupce zkoumána jako obecný fenomén.

Důležitým počinem byla také kniha *Korupce – včera a dnes*.⁴ Jedná se sborník z kolokvia, které bylo pořádáno Katedrou dějin státu a práva na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Z tohoto sborníku bylo čerpáno především ze studie Ivy Šmídové *Korupce jako společenský jev*⁵. V této stati je korupce stručně představena z různých úhlů pohledu, autorka se nevyhýbá odpovědi ani na komplikovanější otázky, např. jestli je korupce opravdu jen negativním jevem. Dále jsou zde předkládány i konkrétní příklady korupčních jednání.

Pro práci byla také přínosná kniha od Jana Chmelíka *Pozornost, úplatek a korupce*.⁶ V této knize autor odhaluje různé zákonitosti korupčního jednání, podrobně rozebírá formy korupce a reálné příklady, jakým způsobem je korupce páchána. Korupce je v této monografii rozebrána také z právního hlediska, a to jak z pohledu českých zákonů, tak podle mezinárodního práva.

Pro podkapitolu zabývající se příčinami a důsledky korupce bylo čerpáno především ze studie Petra Vymětala *Náklady a důsledky korupce*.⁷ V této studii autor nahlíží na korupci především jako na ekonomický problém, proto z korupce vyvozuje hlavně ekonomické důsledky. Uvádí však také příklady neekonomických důsledků, např. politické, či společenské důsledky, které jsou dále zmíněny i v bakalářské práci.

Důležité informace poskytla také studie Dušana Uhlíře *Dva směry v československém agrárním hnutí a rozchod Karla Práška s republikánskou stranou*,

---

³ Pavol FRIČ a kol., *Korupce na český způsob*, Praha 1999.

⁴ Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013.

⁵ Iva ŠMÍDOVÁ, *Korupce jako společenský jev*, in: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013, s. 143–146.

⁶ Jan CHMELÍK, *Pozornost, úplatek a korupce*, Praha 2003.

⁷ Dostupné z: https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

kteřá byla publikována ve *Sborníku historickém*.⁸ Studie podrobně líčí vývoj agrární strany ještě před vznikem Československé republiky. Pro tuto práci však bylo čerpáno především z té části studie, která se zabývala osobou Karla Práška, jakožto významného představitele agrární strany.

Korupce je v této práci zkoumána také z hlediska současné právní úpravy, proto lze za důležitý zdroj považovat zákony. Tímto pramenem normativní povahy byl např. *trestní zákoník č. 40/2009 Sb.* v jeho účinné podobě. Z něj byly převzaty definice určitých korupčních forem společně s dalšími informacemi, mimo jiné o trestních sazbách. Čerpáno bylo také ze *zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) č. 141/1961 Sb.* a ze *zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR*, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k tomu, že korupce je velmi aktuálním tématem, poskytuje mnoho informací internet a další elektronické zdroje. U kapitoly zabývající se mapováním a měřením korupce byly údaje čerpány z webových stránek organizace *Transparency International*⁹, jejímž hlavním úkolem je aktivně vystupovat proti korupci a netransparentnosti veřejných zakázek. Za nezbytný elektronický zdroj lze také považovat *Wikipedii*¹⁰, která nabízí nepřehledné množství informací napříč lidským poznáním. Tyto informace jsou však velmi často publikovány laicky, je tedy nutné fakticitu a hodnocení získané z Wikipedie, ověřovat z dalších zdrojů.

Nejdůležitějším pramenem, ze kterého byly primárně čerpány informace pro druhou část bakalářské práce, byl dobový tisk, ve většině případů dostupný z webového systému Národní knihovny *Kramerius*¹¹. Poměrně nezaujaté informace o mnoha kauzách poskytovaly např. deníky *Národní politika*, *Národní listy* či *Český deník*. Často využívaným periodikem bylo také *Rudé právo*. K informacím, které poskytuje tento deník, je však nutné přistupovat kriticky, jelikož se jedná o periodikum vlastněné Komunistickou stranou Československa. Jeho články byly často velmi útočné, z jistého úhlu pohledu téměř bulvární, a především silně zaujaté.

---

⁸ Dušan UHLÍŘ, *Dva směry v československém. agrárním hnutí a rozchod Karla Práška s republikánskou stranou*, in: *Sborník historický* 18, Praha 1971, s.113–148.

⁹ Viz: <https://www.transparency.cz/>

¹⁰ Viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

¹¹ Viz: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>

K dalším pramenům, díky kterým bylo možné konkrétní korupční aféry zkoumat, patří *parlamentní stenoprotokoly*, které jsou dostupné na webových stránkách poslanecké sněmovny a senátu ve *Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně*. Tento zdroj považuji za významný především z hlediska autentičnosti. V jistém smyslu stenoprotokoly čtenářům dovolují přímo „vstoupit“ mezi poslance a senátory na jednání obou komor Národního shromáždění.¹²

---

¹² První stenoprotokoly, které jsou v Digitální knihovně parlamentu České republiky k dispozici, jsou schůze Ústavodárného rakouského říšského sněmu z let 1848-1849.

2 Fenomén korupce

2.1 Pojem korupce (definice a charakteristika)

Korupce je pojem, o kterém se v poslední době mluví stále častěji. Je považována za jeden z nejzávažnějších společenských problémů současné doby.¹³ Ačkoliv pokusů o její přesnou definici už bylo učiněno mnoho, stále neexistuje žádné jednotné a právně uznávané vymezení tohoto pojmu. Velký počet definic lze vysvětlovat mimo jiné tím, že korupce existuje také v mnoha formách.

Jednu z mnoha definic uvádí na webových stránkách mezinárodní sdružení právníků *Frank Bold*¹⁴. Korupce je zde charakterizována jako „vztah mezi dvěma subjekty, jednotlivci nebo institucemi, z nichž jeden nabízí a většinou i poskytuje druhému určitou formu odměny za poskytnutí či příslib neoprávněné výhody. Druhý pak očekává, že za tuto poskytnutou výhodu mu bude slíbená materiální či nemateriální odměna poskytnuta. Negativním průvodním jevem korupce je především vytváření paralelních, nikým nevolených a nedemokratických mocenských struktur, oslabení důvěry v právní stát a tím i celospolečenský pokles motivace k dodržování práva.“¹⁵

Nicméně ani tato definice není zcela výstižná. Mimo jiné v ní není uvedeno (a stejně tak tomu je i v mnoha dalších definicích), že korupční jednání se týká, kromě osoby korumpující a korumpované, také třetí strany – té, kterou korupční jednání poškozují. Některé definice dokonce přítomnost poškozené strany v tomto vztahu zcela vyvracejí.¹⁶ Na korupci je ale třeba nahlížet jako na zločin, ve kterém poškození nebo oběti existují, jen v mnoha případech nejsou zcela jasně patrní. K tomuto názoru se přiklání např. Petr Wawrosz, autor knihy *Korupce v redistribučním prostředí*.¹⁷

---

¹³ Iva ŠMÍDOVÁ, *Korupce jako společenský jev*, in: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013, s. 143–146.

¹⁴ Jde o mezinárodní tým právníků, poskytující poradenství v oblasti práva, více viz <http://frankbold.org/>

¹⁵ Převzato z: <http://frankbold.org/poradna/kategorie/korupce-jednani-uredniku/rada/klientelisticky-nebo-pravni-stat-korupce-klientelism>

¹⁶ Pavel Ryska a Jan Průša ve své knize *Korupce: Ekonomie vs. mýty* (6/2013, Institut Václava Klause) užívají pojem „zločin bez obětí“, který převzali od autorů Beckera a Stiglera (1974) a srovnávají korupci s např. prodejem drog, prostitucí či prodejem alkoholu v době prohibice jakožto zločinů bez obětí.

¹⁷ Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016.

Určité formy korupčního jednání (např. úplatkářství nebo zneužití pravomoci úřední osoby) jsou také trestným činem¹⁸, který velmi výrazným způsobem „podkopává“ morálku občanů ve státě. Kdyby se všichni občané chovali morálně, stejně jako je přirozené dodržovat nepsané zvykové právo, korupce by vůbec neexistovala. Během korupčního jednání je zároveň vždy nějakým způsobem porušena zásada nestrannosti, a nestrannost je podle švédských politologů Bo Rothsteina a Jana Teorella „zásadní princip pro boj s korupcí“.¹⁹

K definici korupce patří i jasné sdělení, že se v podstatě jedná o krádež. Tento postoj zastává ekonom Jiří Schwarz, který o korupci jakožto krádeži mluvil ve své prezentaci při konferenci „Vize 2020“. Doslova se vyjádřil takto: „*Korupce je krádež: účastník směny zneužije delegovanou pravomoc a prodá něco, co mu nepatří. Ztrácí vlastník, který nese veškeré náklady a bez vlastního vědomí se dělí o zisk.*“²⁰

Záměrem každého korupčního jednání, stejně jako kteréhokoliv jiného jednání, je vždy snaha o dosažení určitého cíle, v tomto případě zisku, jak pro korumpujícího, tak pro korumpovaného. Nicméně v kontextu korupce nelze chápat zisk pouze jako určitý finanční obnos – úplatek, ale také např. jako zisk lepšího pracovního místa nebo propagaci výrobku. I když v těchto případech nefiguruje žádná finanční částka, korumpující i korumpovaný stejně nakonec dosáhnou na základě svého jednání finančního zisku.

2.2 Dělení a formy korupčního jednání

Existuje řada způsobů, kterými lze korupci dělit. Mezi základní druhy dělení korupce patří dělení na korupci ve veřejném sektoru a v soukromém sektoru a na

---

¹⁸ Podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

¹⁹ Bo ROTHSTEIN, Jan TEORELL, *What Is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions*, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Göteborg 2008, Svazek 21, Č. 2, s. 165–190.

²⁰ Viz jeho prezentace „*Korupce pohledem ekonoma*“ přednesená v rámci konference Vize2020 v lednu 2010.

korupci drobnou (každodenní) a velkou (politickou). Za formy korupce lze považovat kromě jiných také úplatkářství, nepotismus a klientelismus.²¹

2.2.1 Korupce ve veřejném a v soukromém sektoru

V první řadě lze korupci dělit na korupci vyskytující se ve veřejném sektoru a v soukromém sektoru. Častější (nebo spíše více medializovanou, a proto tedy zdánlivě frekventovanější) je korupce ve veřejném sektoru, která se obvykle odehrává v rámci státní nebo samosprávné instituce. Korumpovanými osobami zde jsou např. politici, soudci nebo úředníci, jejichž zaměstnavatelem je stát.

U korupce ve veřejném sektoru, jsou třetí stranou korupčního vztahu, a tedy poškozenými osobami, vždy občané. Již výše zmíněný P. Wawrosz ve své knize uvádí: „*občan, žijící v korupčním prostředí musí více platit za statky, jejichž nabídka je v důsledku tohoto jednání omezena, tyto statky jsou méně kvalitní, musí překonávat byrokratické překážky v obstarávání svých záležitostí, které by v nekorupčním prostředí neexistovaly.*“²² V tomto případě lze za oběť korupčního jednání považovat i stát, jelikož utrpěla jeho pověst v rámci mezinárodního kontextu, a zároveň není schopen zaručit svým občanům rovnost před zákonem.

Příčinou korupce ve státní správě může být fakt, že některé korumpované osoby – mnohdy státní úředníci – jsou obvykle, v porovnání s jinými profesemi a požadavky, které jsou na ně kladeny, špatně finančně ohodnoceni.²³ Vyhledka často nemalého „přivýdělků“ je proto pro úředníka dostatečně velkou motivací úplatek přijmout, navzdory jeho nelegálnosti.

Ve většině definic je korupce zmiňována právě v rámci veřejného sektoru a na korupci mezi soukromými osobami se zapomíná, jako by zde snad neexistovala.²⁴ Z jistého důvodu to je pochopitelné, jelikož korupce ve veřejném sektoru je problém

---

²¹ Jan MOLÍN, *Poznámky k roli auditora při odhalování korupčního jednání*, Český finanční a účetní časopis, 2013, roč. 8, č. 3, s. 35–48.

²² Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016, s. 15.

²³ Viz: <https://www.novinky.cz/kariera/425362-malo-placeni-statni-zamestnanci-si-polepsi.html>

²⁴ Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016, s. 35–44.

celého státu a přímo se dotýká jeho občanů, zatímco korupce v soukromém sektoru se většinou vztahuje pouze k jednotlivcům.

Korupce v soukromém sektoru je však také velmi častá a má značný vliv na morálku a náladu lidí ve státě.²⁵ Od korupce ve veřejném sektoru se odlišuje tím, že se odehrává pouze mezi soukromými subjekty. Nefiguruje zde tedy žádný veřejnoprávní prvek a smyslem tohoto jednání není poškození veřejného sektoru. Za oběť jsou v tomto vztahu považovány fyzické i právnické osoby – zaměstnanci nebo celé firmy či korporace. Tento druh korupce se velmi často vyskytuje například v bankovníctví. Zde k tomuto jednání „přijmout úplatek“ mohou inklinovat osoby, které např. vyhodnocují žádosti soukromých společností na poskytování úvěrů. Dalšími osobami, u kterých je v soukromém sektoru korupce poměrně častá, jsou např. odhadci cen nemovitostí.²⁶

2.2.2. Malá (každodenní) versus velká (politická) korupce

Dalším způsobem, jak lze korupci dělit, je rozlišovat mezi korupcí malou (drobnou, každodenní) a korupcí velkou (politickou). Charakteristika těchto korupcí vyplývá již z jejich pojmenování.

Malá korupce má většinou pouze nepatrný negativní dopad v kontextu celého státu a figurují zde, v porovnání s velkou korupcí, nepoměrně nižší finanční obnosy nebo jiné formy úplatku.²⁷ Nicméně přesto je i tato drobná korupce pro společnost škodlivá, a to nejen z morálního hlediska. Důvodem je, že na tento druh korupce je schopen přistoupit a tolerovat ji mnohem větší počet lidí a děje se tak velmi často – proto pojmenování „každodenní“. Malá korupce se vyskytuje ve veřejném i v soukromém sektoru. Do této korupce lze zařadit například podplacení policistů, pokud má být řidiči udělena pokuta za spáchaný přestupek, nebo úředníků, aby bylo např. urychleno vydání rozhodnutí v určité záležitosti týkající se korumpující osoby.²⁸ Z určitého úhlu pohledu lze za jednu z forem každodenní korupce považovat i spropitné určené např. obsluze v restauraci.²⁹

---

²⁵ Viz: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1453081-korupce-v-soukromem-sektoru-kazdy-ctvrty-cesky-manazer-ji-zna>

²⁶ Roman KALIANKO, *Korupce z trestněprávního hlediska*, Bakalářská práce, Brno 2011.

²⁷ Viz: <http://vitolmer.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=601726>

²⁸ Viz: <http://www.policie.cz/clanek/pokus-o-podplaceni.aspx>

²⁹ Viz: http://zpravy.idnes.cz/vlada-o-korupci-0gq-/domaci.aspx?c=A030519_201238_nazory_pol

Velká korupce je v kontextu celého státu určitě závažnějším problémem, neboť se často dotýká nejvyšších politických činitelů či jiných osob působících ve státní správě. Výše úplatků se tu pohybují v řádech statisíců až stamilionů korun.³⁰ Kromě úplatků se zde často objevují i jiné formy korupce, např. nabídnutí významného pracovního místa, klientelismus či nepotismus. Velká korupce je také často označována jako „kriminalita bílých límečků“³¹ podle formálního způsobu oblékání účastníků tohoto korupčního vztahu. V rámci velké korupce může být např. politikovi nabídnut úplatek, aby v některém z hlasování využil svůj hlas podle přání korumpujícího.

2.2.3 Formy korupčního jednání

Korupční jednání se vyskytuje v mnoha formách. Některé z nich jsou definovány např. v trestním zákoníku. Jedná se o *zneužití pravomoci úřední osoby*, *úplatkářství* či *zasahování do nezávislosti soudu*. (Na tyto formy korupčního jednání uvedené v trestním zákoníku se zaměřuje podkapitola týkající se právního ošetření korupce.) Korupční jednání však neznamená pouze poskytnutí jednorázové finanční částky. Úplatek je jen jednou, nikoliv jedinou formou korupce.

Dalšími formami korupce jsou např. *klientelismus* a *nepotismus*. Klientelismus lze vysvětlit jako systém nepsaných dohod mezi určitou skupinou osob či jiných subjektů, většinou vysoce společensky postavených, za účelem dosažení určitého zvýhodnění oproti osobám mimo tuto skupinu. Takové osoby se vzájemně chrání na principu protekce, a dochází k tedy upřednostňování (protěžování), např. při poskytování určitých služeb.³² Obvykle jsou členy této skupiny osoby sobě blízké. Pokud je tato skupina založena na příbuzenských vztazích, dá se uvedený jev pojmenovat jako nepotismus.³³ Existence těchto forem tedy zásadně porušuje důležitý faktor nezkorumpované demokratické společnosti, kterým je rovnost všech lidí před zákonem.

V některých případech lze pohlížet na korupci ve formě úplatků i poněkud shovívavěji, především pokud se jedná o zdravotnický sektor. V tomto případě se

---

³⁰ Viz: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/69020/lobbista-dalik-je-vinen-v-kauze-korupce-s-pandury-pet-let-vezeni.html>

³¹ Autorem tohoto označení je kriminolog Edwin Sutherland, který ho použil mimo jiné ve své knize *White Collar Crime* z roku 1949.

³² Viz: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Klientelismus>

³³ Viz: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Nepotismus>

korumpující osoba k takovému jednání uchyluje často v nouzi, a to ve snaze zachránit zdraví nebo život sobě či jinému blízkému člověku.³⁴ I zde však platí, že korumpující někoho poškozují, když na základě úplatku získá lepší místo v pořadníku na transplantaci určitých orgánů na úkor ostatních pacientů apod.

Někteří autoři řadí mezi formy korupce i *zpronevěru*³⁵. Podle trestního zákoníku je zpronevěra trestným činem proti majetku a konkrétně se jedná o přisvojení si cizí věci, „*kteřá mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu...*“³⁶. Ve zpronevěře však schází jedna ze dvou ústředních postav korupčního jednání, a tou je korumpovaný.

Z určitého hlediska je podobnou formou korupce jako zpronevěra také *vydírání*. Vydírání lze definovat jako použití násilí, případně výhrůžky násilí nebo jiné psychické újmy za účelem donucení druhé strany, aby uskutečnila nějaké jednání podle představy osoby, která vynucování provádí.³⁷ Tento trestný čin podle § 175 trestního zákoníku někteří autoři zařazují mezi formy korupce, jelikož je velmi častým jevem, že osoba korumpovaná jedná právě na základě nějaké výhrůžky, a je tedy ke korupčnímu jednání donucena vydíráním.³⁸

José G. Vargas-Hernández,³⁹ mexický ekonom a vysokoškolský pedagog, zahrnuje mezi formy korupce také jeden pozitivní příklad – *patronství*.⁴⁰ Jedná se o kulturní, hospodářskou či jinou pomoc, podporu nebo záštitu ze strany jedné osoby nebo instituce osobě nebo instituci druhé. V tomto vztahu však patron ne vždy usiluje o zisk, kterým by v tomto případě mohlo být například vylepšení pověsti, případně zviditelnění své osoby v pozitivním slova smyslu. Z tohoto pohledu jde o nezištnou pomoc, a proto se tedy nutně nemusí jednat o formu korupce.

---

³⁴ Iva ŠMÍDOVÁ, *Korupce jako společenský jev*, in: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013, s. 143–146.

³⁵ Např. Johann G. Lambsdorff nebo José G. Vargas-Hernández.

³⁶ § 206 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

³⁷ § 175 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

³⁸ Robert KLITGAARD, *Fighting corruption. CESifo DICE Report*, 2011 či Johann G. LAMBSDORFF, *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence and Police*, Cambridge (UK), Cambridge University Press 2007.

³⁹ Viz: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1413976

⁴⁰ Viz <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/patronat>

2.3 Příčiny a důsledky korupce

Stejně jako kterékoliv jiné jednání i korupce má své příčiny a důsledky, které spolu úzce souvisejí.

2.3.1. Příčiny korupce

Hlavní důvod, proč ke korupčnímu jednání dochází, je zcela určitě lidská touha po zisku a shromažďování hmotných i nehmotných statků, případně touha po kariérním růstu či vlivu ve společnosti. Kdyby nebylo této lidské slabosti, pravděpodobně by neexistovala žádná korupce a aféry s ní spojené.

Podle docenta Institutu sociologických studií, který působí na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, a autora knihy *Korupce na český způsob* Pavola Friče „příležitost pro korupci nastává všude tam, kde jsou veřejným činitelům svěřovány pravomoci“⁴¹ což také souvisí i s výše zmíněnou příčinou. Frič v tomto tvrzení bere v potaz pouze korupci ve veřejném sektoru, a z citace je tedy zřejmé, že určitou míru pravomocí má každý zaměstnanec veřejného sektoru. Lze tedy dovodit, že korupční jednání může uskutečňovat prakticky každý státní zaměstnanec.

Další příčinou, která již byla zmíněna v podkapitole zaměřené na dělení korupce, jsou často nízké platy státních úředníků, a tedy snadná příležitost k nabídnutí úplatku. Podle P. Friče by bylo možné zabránit přijetí úplatku zaměstnancem veřejné správy například vypracováním etického kodexu, který by byl pro všechny zaměstnance instituce závazný.⁴²

Mezi další příčiny korupce spojené s veřejným sektorem patří vysoká míra byrokracie a celkové fungování administrativy v dané instituci. Pokud je administrativa příliš komplikovaná, nepružná a neefektivní, může to některé občany nutit přistupovat k určitým krokům, kterými by se dal administrativní proces urychlit, tedy k nabídnutí úplatku.⁴³

---

⁴¹ Pavol FRIČ a kol., *Korupce na český způsob*, Praha 1999, s. 36.

⁴² Pavol FRIČ a kol., *Korupce na český způsob*, Praha 1999, s. 37.

⁴³ Tamtéž.

Příčinou vzniku korupce může být také nesprávně nebo neefektivně nastavený systém sankcí a kontrol. Je třeba se snažit o neustálé zdokonalování zákonů dostatečně postihujících korupci a zároveň dbát na kvalitně prováděné kontroly. Tyto kontroly zvyšují riziko odhalení korupčního jednání a tím také snižují motivaci k takovému jednání přistupovat.⁴⁴

Na druhé straně, v některých zemích světa, např. v Číně, hrozí za korupční jednání dokonce trest smrti⁴⁵, a přesto je zde korupce velmi rozšířená (Čína se podle *Indexu vnímání korupce* z roku 2016 nachází na 79. místě ze 176 zkoumaných zemí). Nabízí se tedy otázka, zda má i takto přísná právní úprava dostatečný vliv na omezování tohoto trestného činu. Členka *Komory forenzních auditorů pro odhalování korupce* Iva Šmídová tento jev vysvětluje tím způsobem, že většina korumpujících nebo korumpovaných osob si možnost odhalení svého korupčního jednání jednoduše vůbec nepřipouští, jelikož považují svůj čin za velmi chytře a nenápadně provedený. Některé osoby se také považují za natolik vlivné, že se u nich může objevovat určitý pocit „nepolapitelnosti“.⁴⁶

2.3.2. Důsledky korupce

Důsledky korupce je možné rozdělit do tří skupin – důsledky politické, ekonomické a společenské. Politické důsledky lze dále dělit na krátkodobé a dlouhodobé.⁴⁷

Podle Petra Vymětala, politologa z Vysoké školy ekonomické v Praze, který působí také v Centru ekonomických studií VŠEM, často nelze politické důsledky příliš jasně definovat. Vymětal o těchto důsledcích soudí, že jsou „neurčité, rozplývají se do celé společnosti.“⁴⁸ Některé důsledky ale přeci jen uvádí. Za nejcitelnější politický důsledek korupce považuje vytváření „nevhodných nejen anti-korupčních politik, ale hospodářských politik vůbec, které se zaměřují pouze na krátkodobé cíle a rychlý efekt/prospěch pouze pro určité skupiny či ke konzervaci stávajícího systému a

---

⁴⁴ Pavol FRIČ a kol., *Korupce na český způsob*, Praha 1999, s. 37.

⁴⁵ Iva ŠMÍDOVÁ, *Korupce jako společenský jev*, in: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013, s. 143–146.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Viz: <http://www.europeanmovement.cz/img/sprava-obsahu/korupce/Kotl%C3%A1nov%C3%A1%20-%20N%C3%A1klady%20a%20d%C5%AFsledky%20korupce.pdf>

⁴⁸ Viz: https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

*neschopnosti poskytnout jakoukoli jinou alternativu, nečkuli reformní program boje proti korupci.*⁴⁹ S tímto tvrzením souvisí také další politický důsledek, který Vymětal uvádí, a tím je neochota „*přijmout nepopulární opatření nutná pro další rozvoj.*“ Korupci tak považuje za zdroj vládních selhání.⁵⁰

Členka dozorčí rady Transparency International Eva Kotlánová, která vyučuje hospodářskou politiku na Slezské univerzitě v Opavě, však politické důsledky rozlišuje poměrně jasně. Mezi krátkodobé politické důsledky řadí např. podlomení důvěry občanů ve vládu a jiné veřejné instituce. Do dlouhodobých důsledků podle Kotlánové patří „*ztráta důvěry občanů v právní stát, v demokratické principy, politický systém a jeho legitimitu*“. Jako další dlouhodobý důsledek uvádí ztrátu důvěryhodnosti země ve vztahu k okolnímu světu.⁵¹

Ekonomické důsledky jsou podle Petra Vymětala, v porovnání s politickými důsledky, snadněji definovatelné. Jako první ekonomický důsledek uvádí negativní vliv na celkové investice. Vymětal ve svém textu zmiňuje, že podle průzkumů byla prokázána jasná souvislost mezi mírou korupce ve státě a investiční aktivitou společností. Tento jev odůvodňuje nejistotou firem a zvýšením „*nebezpečí nezdaru, snížení zajištění a vymahatelnosti vlastnických práv, zvýšení dodatečných nákladů (např. zametání stop) atd.*“⁵² Mezi další ekonomické důsledky řadí také negativní ovlivnění zahraničního obchodu a dopad na veřejné výdaje, což uvádí do souvislosti s nedostatečnou transparentností finančních úkonů ve státní správě.⁵³ Jako další důsledky jmenuje např. zvýšení cen v administrativě, s čímž souvisí rozšiřování byrokratického aparátu, dále rozhodování na základě peněz, a ne na základě lidských potřeb a celkový negativní účinek na ekonomický růst.⁵⁴

Za zásadní společenský důsledek korupčního jednání považuje výše zmíněná Iva Šmídová „*vytvoření vzájemné nerovnosti mezi občany, firmami, politickými nebo*

---

⁴⁹ Viz: https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Viz: <http://www.europeanmovement.cz/img/sprava-obsahu/korupce/Kotl%C3%A1nov%C3%A1%20-%20N%C3%A1klady%20a%20d%C5%AFsledky%20korupce.pdf>

⁵² Viz: https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

*jinými subjekty (...) To vše pak vede k poklesu důvěry v právní systém.*⁵⁵ Tento důsledek má negativní dopad především na občany státu, ve kterém korupční jednání probíhá. S názorem I. Šmídové se shoduje i Petr Wawrosz, podle kterého „z korupčních kontaktů těží jen ti, kdo se jich účastní. Účastníci korupčních kontraktů získávají privilegia, lepší přístup ke zdrojům a statkům, jsou schopni zvyšovat svůj lidský a sociální kapitál.“⁵⁶ Petr Vymětal jako negativní společenské důsledky uvádí např. zvýšení nejistoty, neefektivitu, nerovnost, vliv na demografický vývoj, vliv na vzdělanost a lidský kapitál, morální náklady nebo podkopání demokracie.⁵⁷

Dalšími důsledky korupčního jednání, které nejsou nijak rozřazeny do skupiny politické/ekonomické/společenské, jsou dle Petra Wawrosze „neefektivnost v rozhodování, neefektivní alokace zdrojů“, což Wawrosz podrobněji vysvětluje tak, že „nejsou vybrány projekty s vyšší efektivitou, ale projekty podle výše korupce, míry rizika odhalení korupce a dalších faktorů. Dochází k růstu veřejných i soukromých výdajů: korupce podporuje plýtvání.“⁵⁸

Podle elektronického zdroje *Wikipedie* lze mezi důsledky korupce zařadit také „rostoucí nedůvěru v politiku, ekonomiku a k vlastním schopnostem“ z čehož plyne rezignace a apatie vůči právnímu státu, dále nárůst chudoby a zvýšení nezaměstnanosti nebo „úpadek schopných firem a odliv mozků z průmyslu, obchodu, služeb a politiky“. Podle *Wikipedie* může rozšířená korupce ve veřejné správě a v politice vést v extrémních případech až k celkovému rozpadu státu.⁵⁹

2.4 Právní rámec korupce a problematika whistleblowerů

Dalo by se očekávat, když se s korupcí nejen v dnešní době setkáváme tak často, že bude tento pojem z právního hlediska definován. Navzdory tomu, že aktuální český

---

⁵⁵ Iva ŠMÍDOVÁ, *Korupce jako společenský jev*, in: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013, s. 143–146.

⁵⁶ Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016, s. 25.

⁵⁷ Viz: https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetalOstrava.pdf

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Viz: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Korupce>

trestní zákoník nabyl účinnosti v poměrně nedávné době – 1. ledna 2010⁶⁰, termín „korupce“ se v něm vůbec nevyskytuje.

Nicméně určité formy korupce v trestním zákoníku právně definovány a ošetřeny jsou. Zákon pracuje s pojmy *zneužití pravomoci úřední osoby* (§ 329), *úplatkářství*, *přijetí úplatku*, *podplácení* a *nepřímé úplatkářství* (§§ 331–334) či *zasahování do nezávislosti soudu* (§ 335). Všechny tyto pojmy se nachází ve 2., 3. a 4. díle hlavy X. *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*.

Zneužití pravomoci úřední osoby se dá charakterizovat jako jednání, kterým daná osoba překročí svou pravomoc, jedná způsobem, který se neslučuje s právním předpisem anebo nesplní svou právní povinnost za účelem vlastního obohacení, případně za účelem způsobení škody jiné osobě.⁶¹ Této úřední osobě poté hrozí trest zákazu činnosti nebo propadnutí majetku, eventuálně odnětí svobody v délce trvání od jednoho roku do dvanácti let, přičemž pouhá příprava zneužití pravomoci je trestná. Výše trestu je samozřejmě úměrná škodě, která byla jednáním této osoby způsobena.⁶² Rozsah způsobených škod (a k němu odpovídající pojmenování takového rozsahu), na základě kterého lze poté určitě příslušný trest, je stanoven přímo v trestním zákoníku.⁶³

Úplatkářství je v trestním zákoníku rozděleno na přijetí úplatku, podplácení a nepřímé úplatkářství. Úplatek je zde definován jako „*neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.*“⁶⁴ Ten, kdo úplatek přijme, případně si jej nechá slíbit, může být potrestán, stejně jako u zneužití pravomoci úřední osoby, zákazem činnosti, propadnutím majetku nebo odnětím svobody až do výše dvanácti let, ať už se jedná o osobu úřední či soukromou. Pokud je úplatek nabízen, hrozí této osobě peněžitý trest, propadnutí majetku a odnětí svobody na

---

⁶⁰ § 421 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶¹ § 329 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶² Tamtéž.

⁶³ § 138 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶⁴ § 334 *Společná ustanovení* zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

dobu maximálně šest let. V případě spáchání trestného činu *nepřímé úplatkářství*, hrozí korumpující osobě trest do výše dvou let.⁶⁵

Zasahováním do nezávislosti soudu se podle zákona rozumí působení na soudce, aby porušil své povinnosti v řízení před soudem. Za takové jednání může být tato osoba odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání od šesti měsíců do maximální výše dvanácti let.⁶⁶

Za velkou překážku boje proti korupci lze považovat doposud neuzákoněnou ochranu tzv. whistleblowerů.⁶⁷ Whistleblower je osoba, která figuruje v korupčním vztahu a nejčastěji se jedná o osobu, které byl nabídnut úplatek nebo nějaký jiný benefit za protislužbu. Whistleblower však místo přijetí úplatku na toto nevhodné chování upozorní. Logicky by tak měla být této osobě poskytnuta právní ochrana, případně nějaké zvýhodnění, jelikož se zachovala z právního hlediska správně.

Určité právní kroky na ochranu oznamovatelů uzákoněny jsou, nicméně ne v takové míře, aby byly dostačující. Například je oznamovateli poskytnuta policejní *krátkodobá ochrana*.⁶⁸ Částečně je whistleblower také chráněn zákoníkem práce (zaměstnavatel nemůže se zaměstnancem ukončit pracovní poměr kvůli tomu, že zaměstnanec oznámil korupční jednání). Trestní řád poskytuje v rámci soudního procesu také určitou formu ochrany, jakožto „utajení totožnosti svědka“.⁶⁹

V praxi je však velmi časté, že se osoba korumpující dokáže whistleblowerovi za udání mstít, a to dokonce legální cestou. Zaměstnavatel může ukončit pracovní poměr se zaměstnancem např. pro nadbytečnost, i když ve skutečnosti je důvod propuštění ze zaměstnání zcela jiný.

---

⁶⁵ § 331, §332 a § 333 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶⁶ § 335 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶⁷ Návrh zákona na ochranu whistleblowerů byl schválen v únoru 2017. Účinnost zákona je plánovaná k 1. 1. 2018.

⁶⁸ § 50 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶⁹ §209 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů [cit. 6. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Občané České republiky mají ze zákona povinnost na korupci nebo jiný trestný čin upozornit policejní orgány.⁷⁰ Nelze se ale divit, i když se určitě najde mnoho lidí, kteří by korupční jednání ohlásili, že se tak stále v mnoha případech neděje.⁷¹

2.5 Mapování a měření korupce

Mapováním korupce se v České republice zabývá nevládní nezisková organizace Transparency International (TI), patřící do stejnojmenné mezinárodní sítě organizací.⁷² TI usiluje o snižování míry korupce ve státě, profesionalizaci státní správy, otevřené financování politických stran, hospodárnost veřejných rozpočtů, transparentní veřejné zakázky, otevřenou a kvalitní územní samosprávu a vyřešení otázky whistleblowerů. TI poskytuje také právní poradenství a odborné konzultace, provádí investigativní činnost, analyzuje korupční aktivity a usiluje o vznik zákonů zamezující korupci. Na webu Transparency International je také možné anonymně nahlásit podezření na korupční jednání.

Aktuálně TI napomáhá k vyřešení třiceti sedmi kauz.⁷³ Celkem již byly na podnět TI vyřešeny stovky korupčních případů.⁷⁴ V roce 2011 byla díky aktivitě TI například odhalena předražená veřejná zakázka Ministerstva financí ČR, díky čemuž bylo ve veřejných rozpočtech ušetřeno 35 miliard Kč.⁷⁵

Mezinárodně uznávaným prostředkem, který Transparency International každoročně zpracovává a který nám poskytuje přehled o úrovni vnímání korupce ve veřejném sektoru téměř ve všech zemích světa je *Index vnímání korupce*. Zúčastněným zemím jsou na základě různých průzkumů⁷⁶ přidělovány body od 0 do 100, kdy 100 bodů znamená nejlepší možný výsledek. Poslední Index z roku 2016 porovnal úroveň vnímání korupce ve 176 zemích světa. Na prvním místě se umístilo Dánsko s 90 body,

---

⁷⁰ § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [cit. 4. 8. 2017]. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁷¹ Viz: http://brno.idnes.cz/urady-vyzkum-arogance-063-/brno-zpravy.aspx?c=A170803_342875_brno-zpravy_krut

⁷² První pobočka Transparency International vznikla v Německu v roce 1993.

⁷³ Viz <https://www.transparency.cz/mapa-pripadu/>

⁷⁴ Viz <https://www.transparency.cz/kdo-jsme/>

⁷⁵ Viz <https://www.transparency.cz/ma-prace-ti-financni-efekt/>

⁷⁶ Nejedná se o výpočet podle konkrétních dat. Jedná se o kombinaci více průzkumů, např. mezi úředníky a politiky, dotazování jsou také podnikatelé, analytici a různí experti.

poslední 176. místo patří Somálsku s 10 body. Česká republika si oproti Indexu z roku 2015 o bod pohoršila a s 55 body obsadila 47. místo mezi Kyprem a Maltou.⁷⁷ V rámci celosvětového kontextu se jedná o poměrně špatné umístění. V Evropě bylo Indexem zkoumáno 42 zemí. Zde se Česká republika nachází na 24. místě. O 41. místo se dělí Ukrajina a Rusko s 29 body.

Konkrétnějším ukazatelem rozšíření korupce v jednotlivých odvětvích je tzv. *Globální barometr korupce*, který se zabývá výzkumem zkušeností obyvatel jednotlivých států s korupcí v rámci poskytování veřejných služeb.⁷⁸ Z výsledků tohoto ukazatele za rok 2016 vyplývá, že většina respondentů⁷⁹ hodnotí korupci v České republice jako závažný problém. Devět procent respondentů odpovědělo souhlasně na dotaz, zda jejich rodina za poslední rok poskytla ve veřejném sektoru úplatek. Česká republika se v rámci Globálního barometru korupce umístila zhruba ve středu tabulky mezi Běloruskem a Lotyšskem. První místo v tomto ukazateli patří Německu. Tabulku uzavírá Rusko, Srbsko a Ukrajina.

---

⁷⁷ Všechny severské země se mohou pyšnit umístěním v první šestce tohoto žebříčku. Druhé místo patří Novému Zélandu. Pro zajímavost Slovensko zaujalo 54. pozici.

⁷⁸ Viz: <https://www.transparency.cz/podle-pruzkumu-transparency-international-poskytlo-9-ceskych-domacnosti-uplatek-za-verejne-sluzby/>

⁷⁹ V České republice se tohoto průzkumu zúčastnil reprezentativní vzorek 1 532 respondentů starších 18 let.

3 Konkrétní korupční aféry v meziválečném Československu

Korupční aféry jsou součástí vývoje lidské společnosti od prvních států. Nevyhnula se jim ani meziválečná Československá republika. Ačkoliv první republiku považuje mnoho lidí za zlatou éru v historii českého národa a na korupci je nahlíženo jako na „nešvar“ především současné doby, v meziválečném Československu se objevuje řada korupčních afér. Korupce se vyskytovala mezi drobnými i významnými podnikateli, ve zdravotnictví, v pojišťovnictví či v těžebním průmyslu. Nevyhýbala se ani státní správě, politickým stranám a vrcholným představitelům státu.

Četný výskyt korupčních a dalších politických afér v Československu dokazují i novinové články, např. článek nazvaný *Korupce, aféry a skandály poslední doby*.⁸⁰ Tento text byl publikovaný v *Rudém právu* dne 20. března 1924. Na tomto místě je však nutné uvést, že na Rudé právo je třeba nahlížet jako na značně tendenční zdroj, jelikož se jedná o periodikum vlastněné politickou, a navíc radikální stranou, v tomto případě komunisty, zaměřenými proti tehdejšímu politickému systému. Tento jev byl v meziválečné době zcela obvyklý,⁸¹ jelikož prostřednictvím denního tisku komunikovaly politické strany se svými voliči, a zároveň čtenářům naznačovaly svůj politický postoj.⁸² Výše zmíněný článek z Rudého práva sumarizuje tehdy aktuální korupční kauzy. Autor v něm rozebírá údajných dvacet jedna probíhajících afér a naznačuje existenci dalších asi deseti.⁸³ Je téměř neuvěřitelné, že všech dvacet jedna afér vyšlo najevo v časovém rozmezí od listopadu 1923 do března 1924. Právě v tomto období je také aktuální asi nejvýznamnější korupční aféra meziválečné doby – lihová aféra spojená s osobou agrárního politika Karla Práška.

3.1 Lihová aféra a Karel Prášek

Korupce v lihovarnickém průmyslu v Československu v 1. polovině 20. let 20. století patří mezi nejznámější korupční aféry tohoto období vůbec. Tuto tzv. lihovou

⁸⁰ Rudé právo, ročník V., číslo 68, dne 20. 3. 1924 článek *Korupce, aféry a skandály poslední doby*.

⁸¹ Jako další příklady periodik vlastněných politickými stranami lze uvést Právo lidu patřící sociálním demokratům, Venkov spadající pod agrárníky nebo Lidové listy patřící lidovcům.

⁸² Viz: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1179258-se-za-masaryka-stat-nemohlo>

⁸³ Kromě aféry lihové také např. uhelná aféra, cukrovarnická aféra, benzínová aféra, aféry spojené s ministerstvem financí, ministerstvem zemědělství nebo ministerstvem pošt a telegrafů.

aféru lze zařadit mezi korupční aféry, kde zástupci soukromého sektoru (v tomto případě *Družstva hospodářských lihovarů*) korumpují představitele politických stran zastoupené v obou komorách Národního shromáždění.

Aféra zpopularizovala v negativním smyslu slova především tehdejšího předsedu senátu Národního shromáždění Československé republiky a předsedu představenstva Družstva hospodářských lihovarů, Karla Práška, který nebyl schopen doložit, kam zmizely desítky milionů korun z finančního fondu Družstva hospodářských lihovarů.⁸⁴ Svou roli významného morálního korektivu své doby při řešení této aféry sehrál tehdejší prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk.

O velikosti této aféry dále svědčí, že přesáhla hranice Československé republiky a plnila stránky denního tisku i v zahraničí, například ve Velké Británii, kde snad dostala prostor ve významném periodiku britských elit, deníku *Times*.⁸⁵

3.1.1. Průběh aféry

Počátek této aféry lze datovat ke dni 25. března 1923, kdy se konala valná hromada Družstva hospodářských lihovarů. Tehdejším předsedou Družstva byl významný politik agrární strany Karel Prášek, první ministr zemědělství Československé republiky a poté předseda senátu Národního shromáždění Československé republiky, čímž si vydobyl status formálně „třetího nejvyššího muže ve státě“.

Ze své pozice předsedy Družstva hospodářských lihovarů mohl Karel Prášek podle družstevního jednacího řádu neomezeně disponovat s několikamilionovým dispozičním fondem a zároveň nebyl povinen dokládat, jakým způsobem s těmito družstevními penězi nakládá.⁸⁶ Tento fakt přišel podezřelý členovi Družstva, Václavu Pretlovi. Ten se při družstevní valné hromadě, konané dne 25. března 1923, dožadoval vysvětlení, „*komu bylo vyplaceno z kampaně 1920 až 1921 11 milionů 800 tisíc korun a z kampaně 1921 až 1922 10 milionů korun, které prý měly být použity k umlčení*

---

⁸⁴ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 15, dne 18. 1. 1924 článek *Třicet milionů korupčního fondu lihového*.

⁸⁵ Rudé právo, ročník V., číslo 25, dne 29. 1. 1924 článek *Anglický list o lihové korupci*.

⁸⁶ Národní listy, ročník LXIII., číslo 346, dne 18. 12. 1923 článek *Národní hospodář. Valná hromada Družstva hospodářských lihovarů*.

*socialistických stran.*⁸⁷ Vrchní ředitel Družstva Arnošt Berka Pretlovi potvrdil, že 10 milionů Kč skutečně dostaly socialistické strany.⁸⁸ Pretl tedy žádal, aby Berka s Práškem sdělili, komu konkrétně bylo 10 milionů Kč vyplaceno a za jakým účelem. Pretlovi se ale od Práška dostalo pouze odpovědi „*že jej nikdo nepřinutí, aby sdělil, kdo peníze obdržel.*“⁸⁹ Na základě této Práškovy odpovědi se výše citovaný text Václava Pretla později stal součástí trestního oznámení směřovaného státnímu zástupci, které dne 12. listopadu 1923 Pretl podal, a zároveň ho zaslal do několika redakcí československých deníků.⁹⁰

Prostor k vysvětlení začínající aféry dostal Karel Prášek na schůzi *koaliční desítky* konané dne 22. listopadu 1923. Zde se Prášek hájil tím, že využíval peníze z dispozičního fondu k vyrovnávání různých hospodářských nerovností pouze v rámci družstva. Totéž tvrzení předkládá i *Národní politika*, podle které Prášek také řekl, že „*ani žádná politická strana ani žádný jednotlivec ze stran politických ni žádných peněz ani výhod v jakékoli formě z těchto fondů neobdržel.*“⁹¹

Na výše zmíněné trestní oznámení lihovárníka Pretla reagovali v poslanecké sněmovně Národního shromáždění komunističtí politici naléhavou interpelací „*o lihové aféře předsedy senátu Národního shromáždění Karla Práška*“ ze dne 23. listopadu 1923. V této interpelaci předkládají důkazy, konkrétně různé číselné doklady, které zajistil poslanec Antonín Remeš.⁹² Z těchto důkazů vyplývá, že od roku 1918 Družstvo hospodářských lihovarů okradlo republiku o více než 360 milionů Kč.⁹³

Dne 27. listopadu 1923 při 176. schůzi senátu Národního shromáždění Československé republiky sdělil přímo předseda Prášek svým kolegům: „*V poslední době byl jsem napaden různými časopisy pro věci, týkající se Družstva hospodářských lihovarů, jehož jsem předsedou, a to nejen jako předseda tohoto družstva, nýbrž i jako předseda senátu. Věc tato neobmezila se pouze na novinářské články, nýbrž byla zanesena i do senátu. Jako předseda senátu prohlašuji, veřejně a důrazně, že fondů*

---

⁸⁷ Viz: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1179258-se-za-masaryka-stat-nemohlo>

⁸⁸ Český deník, ročník XII., číslo 312, 13. 11. 1923 článek *Špiritusové miliony – finale.*

⁸⁹ Český deník, ročník XII., číslo 312, 13. 11. 1923 článek *Špiritusové miliony – finale.*

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ *Národní politika*, ročník XLI., číslo 322, dne 23. 11. 1923, článek *Různé zprávy. President senátu Prášek o upotřebení zvláštního fondu družstva hosp. lihovarů.*

⁹² Viz: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4318_00.htm#_d

⁹³ Viz: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4318_00.htm#_d

svépomocné organizace družstevní nebylo v ni žádném případě použito ku získávání politických stran neb jejich příslušníků.“⁹⁴ Tato řeč nezůstala dlouho bez odezvy. Jako první na ni reagoval německý senátor Karl Heller proslovem, v němž konstatoval, že se ukazuje „*absolutní neslučitelnost mandátu*“ poslance, senátora, ministra či státního úředníka s vykonáváním placeného místa ve správní radě v jakémkoli soukromém podniku, a to především v případě, pokud tento podnik podléhá kontrole ze strany státu či ústředního správního úřadu. Heller dále vyzval ty, kterých se jeho proslov týkal, aby se ještě tentýž den vzdali veškerých placených pozic ve správních radách, a to v zájmu jejich politické povinnosti a morálky.⁹⁵ Je evidentní, že senátor Heller směřoval tento podnět především na předsedu senátu Karla Práška. Heller na této schůzi také podal návrh, aby se senát usnesl na vytvoření výboru, který by měl za úkol provést důkladnou kontrolu hospodaření Družstva a který by do 14 dnů podal senátu zprávu o výsledku šetření.⁹⁶ O tomto návrhu proběhlo v senátu pochybné hlasování⁹⁷, na základě kterého byl návrh zamítnut.⁹⁸

Na začátku 178. schůze senátu Národního shromáždění Československé republiky konané dne 29. listopadu 1923 vznesl senátor Josef Průša dotaz, který směřoval k předsednictvu senátu. Tento dotaz zněl, zda hodlá předsednictvo učinit takové opatření, aby po dobu trvání lihové aféry nevykonával Prášek svou funkci předsedy senátu. Za celé předsednictvo se k této otázce senátora Průši stručně vyjádřil sám Prášek v tom smyslu, že toto téma již bylo vyčerpáno s ohledem na to, co všechno již bylo řečeno na předchozí 176. senátní schůzi.⁹⁹

Dne 16. prosince 1923 se konala další valná hromada Družstva hospodářských lihovarů. Po jejím skončení byla vydána *oficiální zpráva*, jejíž výtah byl zveřejněn v deníku *Národní politika*.¹⁰⁰ Podle této zprávy se Karel Prášek během svého proslovu k účastníkům valné hromady krátce vyjádřil mimo jiné k lihové aféře. Prášek údajně

⁹⁴ Viz: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/176schuz/S176001.htm

⁹⁵ Viz: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/176schuz/S176002.htm

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Hlasování o této záležitosti probíhalo tím způsobem, že senátoři, kteří zvedli ruku pro souhlas s návrhem senátora Hellera, byly sečteny pouze odhadem a prohlášeny za menšinu. Senátor Heller poté vyzval senát k dalšímu hlasování, ve kterém by hlasy byly sečteny přesně. Tato výzva však byla místopředsedou senátu zamítnuta, jelikož by odporovala jednacímú řádu, protože již výsledek hlasování oznámil na základě svého odhadu. S tímto tvrzením Heller nesouhlasil, na což už ale nebyl brán zřetel a schůze pokračovala projednáváním dalších záležitostí.

⁹⁸ Viz: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/176schuz/S176002.htm

⁹⁹ Viz: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/178schuz/S178001.htm

¹⁰⁰ *Národní politika*, ročník XLI., číslo 346, dne 18. 12. 1923 článek *Národní hospodář. Nic se nestalo...*

prohlásil, že neví, z jakého důvodu je věnována největší pozornost právě dispozičnímu fondu družstva lihovarů, když takovéto fondy existují i u družstev např. cukrovarnických či bankovních. Dále zopakoval své přechozí tvrzení, když řekl, že dispoziční fond, který spravoval, byl určen pouze k urovnávání vnitřních záležitostí a kdyby s ním mělo být zacházeno nečestně, odmítl by ze své pozice jeho správu.¹⁰¹ Tato řeč byla přijata velmi pozitivně, čímž členové družstva vyjádřili svou loajalitu vůči Práškově osobě. Na závěr valné hromady oznámil předseda dozorčí rady, že se představenstvo s dozorčí radou jednomyslně usneslo na vyloučení člena Václava Pretla z Družstva, kvůli kterému celá lihová aféra vyšla najevo. Ostatní členové vzali toto vyloučení na vědomí a jednomyslně jej schválili.¹⁰² Prášek tedy své postavení v rámci Družstva ještě upevnil. Nakonec však pod záminkou pracovního přetížení z vykonávání ústavní funkce předsedy senátu na svůj post předsedy Družstva rezignoval.¹⁰³

Velkou trhlinu na Práškově sebevědomí na konci roku 1923 způsobil prezident T. G. Masaryk, který dal svůj postoj vůči korupčníkovi jasně najevo.¹⁰⁴ Nejprve byli na základě rozhodnutí prezidenta republiky pověřeni přednést novoroční gratulaci místopředsedové obou komor Národního shromáždění. Doposud však bylo zvykem, že tuto gratulaci vždy pronášeli předsedové. Největším důkazem negativního postoje prezidenta vůči Práškově však bylo to, že Masaryk Karla Práška jakožto předsedu senátu nepozval na tradiční novoroční oběd, který prezident každý rok pořádal, zatímco předseda poslanecké sněmovny pozván byl.¹⁰⁵

Na začátku ledna poté vyplouvá na povrch další kauza spojená s touto aférou. Titulek článku v *Rudém právu* hlásá: „Českoslovenští socialisté dostali z Prášкова korupčního fondu 3,000.000 Kč.“¹⁰⁶ Článek sděluje údajné informace, jak byla výše uvedená částka z finančního fondu Družstva hospodářských lihovarů prostřednictvím Pragobanky poukázána na konto biografu *Louvre*. Tento biograf patřil do vlastnictví *Československé obce dělnické*, která sloužila jako odborová ústředna *Československé*

---

¹⁰¹ Národní listy, ročník LXIII., číslo 346, dne 18. 12. 1923 článek *Národní hospodář. Valná hromada Družstva hospodářských lihovarů*.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Národní listy, ročník LXIII., číslo 347, dne 19. 12. 1923 článek *Denní zprávy. Resignace přes. Práška v Družstvu lihovarů*.

¹⁰⁴ Rudé právo Večerník, ročník V. číslo 17, dne 21. 1. 1924 článek *Různé zprávy. Ministři a prezident*.

¹⁰⁵ Rudé právo, ročník V., číslo 2, dne 2. 1. 1924 článek *Různé zprávy. Masaryk se přece jen štítí těch docela velkých korupčníků?*

¹⁰⁶ Rudé právo, ročník V., číslo 6, dne 6. 1. 1924 článek *Českoslovenští socialisté dostali z Prášкова korupčního fondu 3,000.000 Kč*.

*národní socialistické straně.*¹⁰⁷ Tuto transakci zprostředkoval za desetiprocentní provizi jistý pan Kabeláč, jakožto osoba bez jakéhokoli spojení s politikou. Z banky bylo tedy poukázáno 2,7 milionu Kč *Československé socialistické lidové záložně* na konto biografu Louvre a 300 tisíc korun putovalo do kapsy pana Kabeláče.

Na toto nařčení zareagoval výkonný výbor československých socialistů až 9. ledna 1924.¹⁰⁸ Podle *Rudého práva* výkonný výbor potvrdil, že biograf Louvre výše zmíněnou částku na základě své dohody s panem Kabeláčem přijal. Kabeláč prý socialistům slíbil, že pro biograf opatří půjčku na 3 až 5 let s úrokem do 7 % ve výši 2,5 milionu Kč. Tak se také stalo, ale až později vedení Biografu zjistilo původ přijatých peněz. Peníze byly totiž označeny jako vklad Družstva hospodářských lihovarů. Po těchto neshodách ukončili českoslovenští socialisté s panem Kabeláčem spolupráci, čímž se od této aféry distancovali a případ tedy uzavřeli s tím, že se nejednalo o úplatek, nýbrž o půjčku.¹⁰⁹

Obrat v situaci Karla Práška nastává ve chvíli, kdy je ke konci ledna svolána schůze předsednictva agrární strany. Zde je Prášek svými spolustraníky donucen vzdát se funkce předsedy senátu Národního shromáždění, s tím, že mu bude ponechán mandát senátora.¹¹⁰ Aby neutrpěla jeho pověst (a zároveň tedy pověst agrární strany) vydalo předsednictvo prohlášení: „*Komise, jež projednávala lihovou záležitost Práškovu, uznala úplnou nevinu Práškovu ve věci lihové korupce a prohlašuje, že nemá důvodu pochybovati o pravdivosti prohlášení, které učinil president Prášek v poradách koaliční Desítky a v senátu, které vzato bylo těmito orgány na vědomí a jímž tedy záležitost tuto bylo oficielně pokládati za vyřízenou.*“¹¹¹ Takto elegantním způsobem byl odstraněn Karel Prášek a zároveň zakončena aféra, se kterou byl spojený.

Pro Karla Práška znamenalo odhalení korupční aféry spojené s Družstvem hospodářských lihovarů pomalou „politickou sebevraždu“. Prášek, vzhledem ke svým neshodám s předsedou agrární strany Antonínem Švehlou, byl z této politické strany na začátku ledna 1925 vyloučen. Na tento čin Prášek reagoval založením vlastní opoziční

---

¹⁰⁷ Viz: http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=16980&s_lang=2&detail=1&title=%C8eskoslovensk%20obec%20d%E1nick%E1

¹⁰⁸ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 7, dne 9. 1. 1924 článek *Lihová korupce, čeští socialisté a Prášek.*

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 19, dne 27. 1. 1924 článek *Karel Prášek odstoupil.*

¹¹¹ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 19, dne 27. 1. 1924 článek *Karel Prášek odstoupil.*

agrární strany. Ta však ve volbách konaných dne 15. listopadu 1926 nezískala ani jeden poslanecký mandát, načež Karel Prášek sám dobrovolně a natrvalo ukončil svou politickou kariéru.¹¹²

Je až s podivem, že v případě lihové aféry nebylo zahájeno trestní stíhání proti žádnému funkcionáři Družstva hospodářských lihovarů. Určité a vesměs pozitivní vyústění však tato aféra má. V poslanecké sněmovně byl dne 18. června 1924 přijat zákon č. 144/1924 Sb., o inkompatibilitě (neslučitelnosti), u kterého se ujal posměšný název *Lex Prášek*.¹¹³ Podle tohoto zákona totiž „s členstvím v Národním shromáždění není slučitelná ani vlastnictví podniků výdělečných, ani účast na vedení nebo správě jejich, ani účast ve vedení nebo správě jakéhokoliv sdružení na zisk zřízeného jsou-li ony podniky nebo sdružení v poměru dodavatele nebo odběratele, pachtýře nebo propachtovatele ke státu, ústavu, podniku nebo fondu státnímu nebo státem spravovanému (...)“¹¹⁴

3.1.2. Aféra v denním tisku a stenoprotokolech

Lihovou aférou se ve značné míře už od listopadu 1923 až po červenec 1924, kdy aféra pomalu utichala, zabývalo především Rudé právo a Večerník Rudého práva. V nich byla aféře obvykle věnována podstatná část titulní strany, případně pár následujících úvodních stran. Články v Rudém právu byly mnohdy velmi útočné,¹¹⁵ zatímco další deníky, např. Národní listy či Národní politika, si zachovávaly při komentování dění aféry určitý odstup.

Další pohled na lihovou aféru přinášejí *parlamentní stenoprotokoly*. V plénu poslanecké sněmovny i v senátu se o této aféře hovořilo na několika zasedáních. Za všechny lze uvést 247. a 248. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění, které se konaly v březnu 1924, kdy se sněmovna sešla poprvé od 20. prosince 1923. Na první březnové schůzi byl projednáván návrh komunistického poslance Karla Kreibicha

---

¹¹² Dušan UHLÍŘ, *Dva směry v čs. agrárním hnutí a rozchod Karla Práška s republikánskou stranou*, in: Sborník historický 18, Praha 1971, s.113–148.

¹¹³ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/275schuz/s275001.htm>

¹¹⁴ § 1 zákona č. 144/1924 Sb., o inkompatibilitě (neslučitelnosti), [cit. 10. 8. 2017]. In: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3625&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹¹⁵ Např. *Bahno špiritusové korupce se provaluje* uveřejněné ve Večerníku Rudého práva 6. 6. 1924 nebo *Pryč s korupčníky i ochránci lihových korupčníků* z Rudého práva ze 6. 4. 1924.

„na zvolení 24členného výboru k vyšetření t. zv. lihové aféry“.¹¹⁶ Na této schůzi byla lihová aféra ve značné míře probírána a především z řad komunistických poslanců velmi ostře kritizována.¹¹⁷ Na následující schůzi poslanecké sněmovny její předseda František Tomášek odmítl návrh poslance Kreibicha k ustanovení vyšetřovacího výboru slovy: „(...) předsednictvo nerozhodlo se pro svolání schůze klubových předsedů, neboť by tento poradní sbor nemohl se vyšetřováním zabývat meritorně, což uznává i sám pan tazatel, žádaje to iniciativním návrhem od výboru vyšetřovacího, tento poradní sbor nemohl by však ani formálně určovat nějakou direktivu výborům ani předbíhat jejich rozhodnutím, když výbory jsou v mezích jednacích řádu autonomní.“¹¹⁸ Na základě dalších debat při následujících schůzích poslanecké sněmovny byl však jako vyústění celé kauzy přijat již výše zmíněný zákon č. 144/1924 Sb., o inkompatibilitě (neslučitelnosti).

3.2 Benzínová aféra

Benzínová aféra nedosahuje takového významu jako předchozí lihová aféra, alespoň ne z hlediska výše úplatků. V této aféře se jednalo o úplatky čítající „pouhé“ tisíce až statisíce korun, nicméně i v tomto případě byl stát „ošizen“ asi o 15 milionů korun.¹¹⁹ Odlišnost mezi touto aférou a lihovou aférou Karla Práška lze také shledávat v tom, že benzínová aféra se neodehrává v soukromém sektoru, nýbrž ve státní správě, především na ministerstvu národní obrany. Tato aféra je ale významná především z toho důvodu, že se podle Rudého práva jedná o „první případ většího slohu, který se dostal před soud“.¹²⁰

Tato aféra spojená s předraženým a nekvalitním benzínem, který používalo ministerstvo národní obrany na začátku 20. let 20. století, vyšla najevo ještě v době, kdy probíhala lihová aféra kolem osoby Karla Práška. Podle některých periodik tomu tak nebylo náhodu. Článek nazvaný *Kudy na korupci?* publikovaný v Rudém právu uvádí,

---

¹¹⁶ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/247schuz/s247011.htm>

¹¹⁷ Ihned po zahájení této schůze významný představitel komunistické strany, Bohumil Šmeral, narušil schůzi výkřiky: „Pryč s vládou reakce a korupce! Vypište volby!“

¹¹⁸ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/248schuz/s248001.htm>

¹¹⁹ Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzínová korupce v ministerstvu Národní obrany*.

¹²⁰ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 134, dne 11. 6. 1924 článek *Jedna z mnohých*.

že benzinová aféra byla odhalena dokonce „jen proto, aby se hodila kost nespokojené veřejnosti, jež čekala na hlavy špiritusových darebáků.“¹²¹ Vzhledem k tomu, že deník agrární strany *Venkov* Práškově kauze věnoval (v porovnání s benzinovou aférou) mnohem menší pozornost, je možné, že tato domněnka Rudého práva nemusela být mylná.¹²²

3.2.1 Průběh aféry

Počátek této kauzy sahá do roku 1921, kdy ředitel společnosti *Naftaspol*, Bohumil Benoni, marně usiloval o získání zakázky na dodávání benzínu pro ministerstvo národní obrany (MNO).¹²³ Přednost v této soutěži vždy dostali konkurenti jeho společnosti – rumunská firma *Stratulat*, případně česká společnost bratrů *Kolbenových*.¹²⁴ Z této situace Benonimu pomohl nápad spojit se přímo s konkurencí, konkrétně s Ottou Kolbenem.¹²⁵ K propojení těchto dvou podnikatelů a jejich společností nakonec v roce 1923 skutečně došlo a na dodávání benzínu pro ministerstvo národní obrany se podílely společně.¹²⁶ Spojení s ministerstvem národní obrany zajišťoval Benonimu a Kolbenovi jejich společný známý – šéfredaktor Úředního listu československé republiky a ministerský rada s četnými konexemi Josef Jan Svátek.¹²⁷

První korupční jednání v benzinové aféře nastává ve chvíli, kdy Kolben a Benoni podplatili statisícovými úplatky úředníky MNO, aby byl změněn výnos týkající se společností, které ministerstvu pohonné hmoty dodávají. Podle nového výnosu MNO už při výběru dodavatele pohonných hmot neprobíhala veřejná soutěž, nýbrž byla zakázka přidělována přímo konkrétním společností.¹²⁸ Tímto krokem se Kolbenovi a Benonimu podařilo natrvalo „vyšachovat“ jejich hlavního konkurenta – rumunskou společnost *Stratulat*.

---

¹²¹ Rudé právo, ročník V., číslo 141, dne 17. 6. 1924 článek *Kudy na korupci?*

¹²² Rudé právo, ročník V., číslo 6, dne 6. 1. 1924 článek *Různé zprávy. Agrární strana a lihová korupce.*

¹²³ Rudé právo, ročník V., číslo 55, dne 5. 3. 1924 článek *Benzinová zlodějí.*

¹²⁴ Rudé právo *Večerník*, ročník V., číslo 133, dne 10. 6. 1924 článek *Různé zprávy. Proces s benzinovými korupčníky.*

¹²⁵ Rudé právo, ročník V., číslo 138, dne 13. 6. 1924 článek *Benzinová aféra před soudem. Proces s civilními viníky.*

¹²⁶ Národní politika, ročník XLII, číslo 159, dne 10. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹²⁷ Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzinová korupce v ministerstvu Národní obrany.*

¹²⁸ Rudé právo, ročník V., číslo 55, dne 5. 3. 1924 článek *Benzinová zlodějí.*

Své konexe na ministerstvu národní obrany uplatnil také výše zmíněný Josef Jan Svátek.¹²⁹ Ten v květnu 1923 dohodl s referentem hospodářsko-správní komise MNO Milanem Boubelou, aby další lukrativní zakázku sta cisteren leteckého benzínu pro ministerstvo získala firma Naftaspol. Tato dohoda byla finálně stvrzena u společné večeře Svátka, Boubely, Benoniho a Kolbena.¹³⁰ Za zprostředkování této dohody Svátek nejprve požadoval od společníků Benoniho a Kolbena 600 tisíc Kč. Na tak vysokou částku však Kolben a Benoni nechtěli přistoupit.¹³¹ Svátek nakonec svůj požadavek snížil na pro společníky přijatelných 400 tisíc korun – polovinu pro sebe a druhou polovinu pro Milana Boubelu.¹³² Tuto částku Kolben vybral a posléze uložil do banky na dvě vkladní knížky, každou po 200 tisících. Obě vkladní knížky byly poté předány Svátkovi. Po úspěšně dohodnuté zakázce „*chytili se dr. Svátek a Otto Kolben za ruce a tancovali vesele spolu po pokoji.*“¹³³ Vkladní knížku s podílem Milana Boubely převzala od Svátka Boubelova manželka Stanislava 28. května 1923.¹³⁴

Další úplatek v této aféře „putoval“ chemikům, kteří kontrolovali jakost dodávaného benzínu.¹³⁵ Ministerstvo národní obrany si u Kolbena s Benonim objednalo benzín nejvyšší jakosti. Společníci však ministerstvu poslali benzín podřadné kvality¹³⁶, ovšem s označením (od podplacených chemiků), které odpovídalo požadavkům zakázky. Ministerstvo tak nabylo dojmu, že zakoupilo kvalitní benzín za velmi nízkou cenu. Ve skutečnosti mu však byl dodán benzín nekvalitní, a především asi o 100 % dražší, než za jakou cenu byl prodáván veřejnosti.¹³⁷

Tato kauza vyšla najevo na konci února 1924.¹³⁸ Jako jeden z důvodů, proč byla tato aféra odhalena, cituje *Národní politika* deník *Československá samostatnost*, že „*Přispěla k tomu nápadná změna v soukromém životě rodiny kapitána Boubely. Jeho*

---

¹²⁹ Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzinová korupce v ministerstvu Národní obrany*.

¹³⁰ *Národní politika*, ročník XLII, číslo 159, dne 10. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní*.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzinová korupce v ministerstvu Národní obrany*.

¹³³ *Národní politika*, ročník XLII, číslo 159, dne 10. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní*.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Rudé právo, ročník V., číslo 55, dne 5. 3. 1924 článek *Benzinová zloději*.

¹³⁶ *Národní listy*, ročník LXIV., číslo 64, dne 5. 3. 1923 článek *Benzinová aféra*.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzinová korupce v ministerstvu Národní obrany*.

paní, která dřív byla nucena žít v poměrech velmi skromných, což je pochopitelné při skrovném platu kapitána, počala náhle velmi okázale vystupovati s drahými šperky, prsteny a náušnicemi, což vzbudilo podezření a přispělo nakonec k odhalení.¹³⁹ Další, poněkud tragičtější příčinou odhalení byly letecké havárie, kterých za rok 1923 povážlivě přibývalo.¹⁴⁰ Komise, která měla za úkol tyto havárie přezkoumat, pojala podezření, že zde určitou roli hrála i kvalita benzínu a případem se začala zabývat policie. Podle deníku *Rudé právo* „Vojenské úřady zjistily v minulých dnech, že při zadávání dodávek benzínu pro ministerstvo národní obrany staly se nesprávnosti. (...)“¹⁴¹ Na základě vyšetřování byli Svátek, Kolben, Benoni i další vzati do vyšetřovací vazby.¹⁴² Svátek byl zatčen ve chvíli, kdy ve své vile pořádal domácí ples „jehož se účastnilo 156 lidí, ovšem lidí z „první“ a „nejvýznamnější“ pražské společnosti. (...) Státní úředník, jehož výše příjmů jest přece všeobecně známa, žije na velmi vysoké noze, pořádá domácí bály, navštěvují ho nejvyšší vlastenecké a státní kruhy, dávají se od něj hostit a nikdo si vůbec nepoloží otázku, odkud hostitel na to bere!“¹⁴³

Soudní proces s aktéry korupční kauzy byl rozdělen mezi procesy civilní a vojenský. Ve vojenském procesu byli souzeni zaměstnanci MNO, u civilního soudu¹⁴⁴ zbývajících účastníci. Obžaloba ve vojenské prokuratuře byla dne 15. května 1924 podána k diviznímu soudu v Praze proti M. Bubnovi a dalším devíti důstojníkům.¹⁴⁵ Vojenské líčení u soudu započalo 16. června 1924. Milan Boubela byl podle obžaloby obviněn ze *zneužití moci úřední a braní darů ve věcech úředních*¹⁴⁶ dle § 101 a § 104 zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.¹⁴⁷

---

¹³⁹ Národní politika, ročník XLII., číslo 63, dne 4. 3. 1924 článek *Benzinová aféra*.

¹⁴⁰ Rudé právo, ročník V., číslo 53, dne 2. 3. 1924 článek *Benzinová korupce v ministerstvu Národní obrany*.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Rudé právo, ročník V., číslo 55, dne 5. 3. 1924 článek *Benzinová zloději*.

¹⁴⁴ Slovem „civilní“ je zde myšleno „nevojenský“ soudní proces. Jedná se tedy o soud sice trestněprávní, ale nikoliv v rovině vojenského soudnictví, nýbrž v rovině civilní. Tímto označení tedy není myšleno „civilní proces“, jak jej chápe současná právní terminologie, tedy jako proces, kde jedna ze stran uplatňuje svůj např. občanskoprávní nárok.

¹⁴⁵ Národní politika, ročník XLII., číslo 135, 16. 5. 1924 článek *Benzinová aféra*.

¹⁴⁶ Rudé právo, ročník V., číslo 140, dne 16. 6. 1924 článek *Druhý díl benzinové aféry před vojenským soudem*.

¹⁴⁷ § 101 a § 104 zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích [cit. 7. 8. 2017]. In: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Obžaloba k civilnímu soudu byla doručena dne 17. května 1924¹⁴⁸ a byla velmi obsáhlá, čítala přes 50 stran.¹⁴⁹ Obžalováno bylo 13 osob ze zločinu *svádění k zneužití moci úřední*¹⁵⁰ dle § 105 zákona 117/1852 ř. z.¹⁵¹ Samotný soudní proces započal 10. června 1924.¹⁵² Dění bezprostředně před zahájením procesu okomentovalo Rudé právo takto: „*Lavice obžalovaných, kde jindy sedí sešlí, uštvaní lidé, kteří se dopustili zločinu z bídy, z nedostatku inteligence či ze zoufalství, jsou dnes obsazeny společnostmi, která donedávna byla ozdobou vybraných „nejvyšších“ kruhů.*“¹⁵³

V první den jednání v civilního procesu byla přečtena žaloba.¹⁵⁴ Další jednací den, 11. června již došlo na první výsledky. Vyslýchány byly např. manželky Milana Boubely a Josefa Jana Svátka Stanislava Boubelová a Marie Svátková. Boubelová vypovídala o již výše zmíněném setkání s Josefem Svátkem. O přijatém úplatku, který od Svátka převzala, se prý domnívala, že pochází ze společného obchodu jejího manžela a Josefa Svátka.¹⁵⁵ O výsledku Marie Svátkové Rudé právo píše: „*Když měla odpovídati na otázky, jaké obnosy spotřebovala nákladná domácnost Svátkových, ptala se: „Nechtějí snad pánové také věděti, kolik já stála svého muže?“*“ a při hovoru se soudci a státním zástupcem mluvila povýšeně.¹⁵⁶

Třetí den procesu pokračovalo jednání výsledkem Josefa Jana Svátka a dalších účastníků aféry. Josef Svátek, dotázaný předsedou soudu, zda se cítí být vinen odpověděl: „*Nejsem vinen, jak mne obviňuje žaloba.*“¹⁵⁷ Popřel také obvinění plynoucí z obžaloby, že by po úspěšně sjednané dohodě tančil s Kolbenem po pokoji.¹⁵⁸ Později

---

¹⁴⁸ Národní listy, ročník LXIV, číslo 137, dne 18. 5. 1924 článek *Benzinová aféra*.

¹⁴⁹ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 133, dne 10. 6. 1924 článek *Benzinová aféra před soudem. Proces s civilními viníky dnes zahájen.*

¹⁵⁰ Národní politika, ročník XLII, číslo 159, dne 10. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹⁵¹ § 105 zákona č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích [cit. 7. 8. 2017]. In: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹⁵² Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 133, dne 10. 6. 1924 článek *Benzinová aféra před soudem. Proces s civilními viníky dnes zahájen.*

¹⁵³ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 133, dne 10. 6. 1924 článek *Různé zprávy. Proces s benzinovými korupčníky.*

¹⁵⁴ Národní politika, ročník XLII, číslo 159, dne 10. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹⁵⁵ Národní politika, ročník XLII., číslo 160, dne 11. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹⁵⁶ Rudé právo, ročník V., číslo 138, dne 13. 6. 1924 článek *Benzinová aféra před soudem. Proces s civilními viníky.*

¹⁵⁷ Národní politika, ročník XLII., číslo 161, dne 12. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹⁵⁸ Tamtéž.

během výslechu Josefa Svátka *Národní politika* uvádí, že jeho prohlášení, „že nechtěl státu uškodit, ale prospět, vzbudilo všeobecný smích.“¹⁵⁹

Dalším vyslychaným byl Bohumil Benoni. Ten podle Rudého práva „užil svého hbitého jazyka k tomu, aby přesvědčoval soud o velikých zásluhách, které má Naftaspol a on sám o československé ministerstvo národní obrany, a pakli dostali někteří referentu v MNO od Naftaspol odměny, stalo se tak jen ve prospěch dobré věci a zájmu státu.“ Rudé právo dále uvádí, že se Benoni „důsledně vyhýbal slovům „úplatek“ a „provis“ a užíval důsledně výrazů „honorář“ a „odměna“.“

Výslech dalšího hlavního obžalovaného Otty Kolbena lze podle Rudého práva vyjádřit dvěma slovy: „Nikdy, ne!“, jelikož „tato dvě slovíčka opakuje Otto Kolben na všechny otázky o úplatcích, které podle žaloby posílal či sám osobně vyplácel referentům MNO, (...) opakuje je soudcům, státnímu zástupci i druhým obžalovaným, kteří jsou s ním konfrontováni a tvrdí mu opak do očí.“¹⁶⁰

Dne 25. června 1924 Večerník Rudého práva informoval, že v 10 hodin dopoledne téhož dne byl vynesena rozsudek nad civilními účastníky benzínové aféry. Josef Jan Svátek byl potrestán odnětím svobody na 13 měsíců a ztrátou obou svých titulů – doktora práv a doktora filozofie. Bohumil Benoni byl potrestán odnětím svobody na dva roky a ztrátou vyznamenání. Otto Kolben byl potrestán odnětím svobody na 10 měsíců a konečně Stanislava Boubelová byla odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání 6 měsíců a k trestu ztráty majetku. Všechny tyto tresty byly nepodmíněné a všem potrestaným bylo zároveň odňato volební právo. Celé odůvodnění rozsudku čítalo 76 stran.¹⁶¹ Rozsudek nad vojenskými účastníky byl vynesena až o měsíc později. Zde si Milan Boubela z výše zmíněných účastníků vyslechl nejvyšší trest – odnětí svobody na 4 roky.¹⁶²

---

¹⁵⁹ *Národní politika*, ročník XLII., číslo 161, dne 12. 6. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra civilní.*

¹⁶⁰ Rudé právo, ročník V., číslo 138, dne 13. 6. 1924 článek *Benzinová aféra před soudem. Proces s civilními viníky.*

¹⁶¹ Rudé právo Večerník, ročník V., číslo 145, dne 25. 6. 1924 článek *Rozsudek nad civilními účastníky benzínové korupce.*

¹⁶² *Národní politika*, ročník XLII., číslo 205, dne 26. 7. 1924 článek *Ze soudní síně. Benzinová aféra vojenská.*

3.2.2 Aféra v denním tisku

Benzínová aféra se od jejího odhalení až do vynesení závěrečných rozsudků u civilního i vojenského soudu těšila ze strany denního tisku velkému zájmu. První zmínka o této aféře se objevila v *Rudém právu* dne 29. února 1924 a od té doby se o ní tento deník zmiňoval prakticky denně. Podobně tomu bylo i v dalších periodikách, např. v *Národních listech* či *Národní politice*.

3.3 Uhelná aféra

Uhelná aféra bývá spojována především s vrcholnými představiteli politické strany československých socialistů¹⁶³. Zároveň se však odehrávala i ve státní správě, zejména na ministerstvu železnic.

Jedním z hlavních aktérů uhelné aféry byl Jiří Stříbrný, významný československý politik a *muž 28. října*¹⁶⁴, který započal svou kariéru ještě před vznikem republiky jako poslanec Říšské rady. Po vzniku Československa byl v letech 1918-1926 ministrem několika vlád.¹⁶⁵ Až do roku 1935 byl poslancem Národního shromáždění.¹⁶⁶

3.3.1 Průběh aféry

Počátek uhelné aféry lze datovat do roku 1923, kdy Jiří Stříbrný zastával již po třetí od vzniku Československé republiky post ministra železnic.¹⁶⁷ Ze své pozice měl kontrolu mimo jiné také nad státním železničním podnikem – *Československými státními drahami*.

---

¹⁶³ Oficiální název strany československých socialistů je Československá strana socialistická. Během stranického sjezdu v roce 1926 přijala strana název nový – Československá strana národně socialistická, častěji je však používáno pojmenování národní socialisté.

¹⁶⁴ Viz: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1436443-prvni-republiku-vyhlasila-petice-muzu-28-rijna>

¹⁶⁵ Viz: <http://www.euro.cz/byznys/jiri-stribrny-tezky-zivot-dobrodruha-863843#>

¹⁶⁶ Viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_St%C5%99%C3%ADbrn%C3%BD#cite_note-rfr2-22

¹⁶⁷ Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů*.

Od 20. srpna do 7. října 1923 probíhala v Československu stávka horníků,¹⁶⁸ což mělo především na železniční dopravu značný dopad. Během stávky se uhelné zásoby Československých státních drah povážlivě tenčily a ministerstvo tedy na podzim uskutečnilo ofertní řízení na dodávky uhlí pro státní dráhy.¹⁶⁹ Ministr Jiří Stříbrný poté nařídil odbornému přednostovi Černému, aby zařídil doručení seznamu oferentů a jejich nabídek do *Československé družstevní banky* ministrovu bratru Františku Stříbrnému. Černý poslal za Františkem Stříbrným svého podřízeného se slovy: „*Tu maj, donesou mu to tam do banky, ať si to rozdělí, jak chce a pak to dáme ministrovi podepsat.*“¹⁷⁰

Jakmile František Stříbrný obdržel seznam oferentů, dohodl se se svým známým, Františkem Stejskalem na jeho úpravě. František Stejskal byl majitelem uhelných dolů a ředitelem společnosti *Union, uhelná společnost v Praze*.¹⁷¹ Ve 20. letech 20. století patřila společnost Union mezi nejvýznamnější dodavatele uhlí pro ministerstvo železnic, jelikož měla se státem uzavřenou smlouvu, „*podle níž se jí vyhrazuje monopol na dodávky uhlí pro účely státní, a sice bez ofertního řízení a při snížených dopravních tarifech (t. zv. propočítaných).*“¹⁷²

Vznik takové dohody mezi Františkem Stejskalem a státem (respektive ministerstvem železnic) byl možný z prostého důvodu. František Stejskal působil kromě Unionu také ve správní radě *Československé družstevní banky*, s níž (prostřednictvím své společnosti Union) obchodoval. Tato banka byla ve vlastnictví československých socialistů a většina představitelů správní rady byli právě členové této strany a majitelé uhelných dolů či obchodníci s uhlím.¹⁷³ Předsedou správní rady družstevní banky byl František Stříbrný. Na základě spolupráce osob v trojúhelníku „J. Stříbrný – Stejskal – F. Stříbrný“ získávaly zakázky na ministerstvu železnic především ty společnosti, které byly v obchodním styku s Československou družstevní bankou,¹⁷⁴ z čehož hlavním

---

¹⁶⁸ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/343schuz/s343002.htm>

¹⁶⁹ Národní listy: Večerní vydání, ročník LXXI., číslo 165, dne 16. 6. 1931 článek *Obvinění posl. J. Stříbrného ve světle zpravodaje vyšetřovacího výboru.*

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/343schuz/s343002.htm>

¹⁷² Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů.*

¹⁷³ Rudé právo, ročník V., číslo 47, dne 24. 2. 1924 článek *Uhelná aféra a rodina Stříbrných.*

¹⁷⁴ Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů.*

představiteli ministerstva železnic J. Stříbrnému, a především jeho politické straně československých socialistů náležela nemalá provize.¹⁷⁵

František Stejskal poté, co se dozvěděl o současné uhelné situaci v Československých státních drahách, způsobené výše zmíněnou stávkou horníků, nabídl ministerstvu železnic zprostředkování uhlí ze zahraničí. V té době byl totiž Stejskal také společníkem *Rakousko-české společnosti ve Vídni*, a znal se s rakouským ministrem železnic. Československý ministr veřejných prací Antonín Srba¹⁷⁶ však ve snaze podpořit stávkující horníky, zpočátku zakázal zahraniční uhlí dovážet. Později ale kvůli hrozbě zastavení železničního provozu v celé republice na smlouvu se zahraničním dodavatelem přistoupil.¹⁷⁷ Dodávka 120 tisíc tun uhlí mezi rakouským a českým ministerstvem železnic byla nakonec posvěcena smlouvou podepsanou dne 8. října 1923.¹⁷⁸ Českou stranu ve smlouvě zastupovali předseda vlády Antonín Švehla a ministr železnic Jiří Stříbrný, za rakouskou stranu svůj podpis přidal ministr železnic.¹⁷⁹ Stejskal zde tedy oficiálně působil pouze jako zprostředkovatel.

Shodou okolností stál tou dobou v rakouské pohraniční stanici *Göpfritz* vlak se Stejskalovým uhlím vytěženým z mutějovického dolu, které bylo původně určeno pro rakouské železnice. Stejskal situaci naplánoval tak, že „*naložené vozy, určené do Vídně, přesunou se na československém území na jinou kolej, změni se fakturní adresa a všechno bude v pořádku.*“¹⁸⁰

Tak se také stalo: Popisky vagónů s českým textem byli přelepeny nálepkami s textem anglickým a z vlaku stojícím na hranicích bylo 120 tisíc tun „anglického uhlí“, fakturovaného v librách, přeměřováno zpět do Československa.¹⁸¹ Cena této dodávky byla ve smlouvě vyčíslena na 36 milionů korun, za jednu tunu uhlí tedy stát zaplatil 300 Kč. Do té doby však obvyklá nákupní cena za české uhlí pro ministerstvo železnic byla 70 Kč za tunu.¹⁸² Hned čtyři dny poté, co rakouské železnice začaly dovážet uhlí do Československa, skončila stávka československých horníků. Na základě toho byla výše

---

¹⁷⁵ Národní listy: Večerní vydání, ročník LXXI., číslo 165, dne 16. 6. 1931 článek *Obvinění posl. J. Stříbrného ve světle zpravodaje vyšetřovacího výboru.*

¹⁷⁶ Viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anton%C3%ADn_Srba

¹⁷⁷ Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů.*

¹⁷⁸ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/343schuz/s343002.htm>

¹⁷⁹ Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů.*

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/132schuz/s132004.htm>

¹⁸² Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů.*

uvedená smlouva stornována, ačkoliv bylo do republiky dovezeno pouze 40 tisíc tun uhlí.¹⁸³

Tato aféra a další korupční kauzy spojené s bratry Stříbrnými a Československou družstevní bankou vyšly najevo v lednu 1924 poté co František Stejskal poskytl rozhovor rakouským novinám *Die Stunde*. V tomto rozhovoru mimo jiné sděluje, že on „dostal za své zprostředkování jen 26 Kč za vagon. Naproti tomu musil jsem ztrátu za ztornování 80.000 tun nésti sám. To jest skutková podstata této záležitosti, která, pokud se Československa týče, nemusí se štítiti světla veřejnosti.“¹⁸⁴ Dále v rozhovoru obhazuje poněkud „přemrštěnou“ částku za rakouské uhlí tím, že v průběhu trvání hornické stávky by byla škoda způsobená zastavením provozu železnic mnohem vyšší, než byla vyčíslena celková cena dodávky.¹⁸⁵

Aféra na několik let utichla. První obvinění, které bylo v této aféře po sedmi letech dne 13. února 1931 vzneseno, vyšlo z úst poslance Národního shromáždění Jaroslava Stránského v tom smyslu¹⁸⁶, „že Stříbrný jako ministr železnic napomáhal nesprávnostem při dodávce t. zv. nouzového uhlí za hornické stávky ku prospěchu svých příbuzných a snad i ku prospěchu svému vlastnímu.“¹⁸⁷ Na základě tohoto prohlášení poslance Stránského byl ustanoven vyšetřovací výbor, aby prošetřil toto a další obvinění, která proti Jiřímu Stříbrnému Jaroslav Stránský vznesl.¹⁸⁸ Mezi další obvinění patřilo např. že se Jiří Stříbrný „obohatil při státních dodávkách a dělil se s bratrem o provise“ či „zadal stavbu nádraží v České Třebové svému švagrovi za to, že Stříbrnému postavil zadarmo vilu v Káraném“ atp.¹⁸⁹

Vyšetřovací výbor později vyzval poslance Stránského, aby svá obvinění společně s důkazy, o které svá obvinění opíral, výboru předložil. Stránský tak učinil 21. dubna 1931, kdy vyšetřovacímu výboru zaslal dopis, který obsahoval kromě výše zmíněného obvinění, týkající se mutějovického „nouzového“ uhlí, také další obvinění, např. „že Stříbrný jako ministr železnic spravoval svůj úřad tak, že jeho bratr František

---

¹⁸³ Rudé právo, ročník V., číslo 18, dne 20. 1. 1924 článek *Nová korupční aféra českoslov. socialistů*.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Národní listy: Večerní vydání, ročník LXXI., číslo 165, dne 16. 6. 1931 článek *Obvinění posl. J. Stříbrného ve světle zpravodaje vyšetřovacího výboru*.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/132schuz/s132007.htm>

¹⁸⁹ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/132schuz/s132005.htm>

vydělal při tom ke 20 milionům Kč na provisích, jež mu platili dodavatelé uhlí pro státní železnice“ nebo „že Stříbrný prozrazoval svým příbuzným a přátelům chystaná opatření státní správy, aby z jeho informací spekulativně těžili.“¹⁹⁰

Podle deníku Národní listy byla výsledkem vyšetřování 24členného výboru zpráva o 154 stranách, kterou sepsal referent Jan Koudelka.¹⁹¹ Výsledky vyšetřování obsahovaly i posudky soudních znalců. Ti u obvinění týkajícího se dvacetimilionového výdělku Františka Stříbrného potvrdili, že „zadávky v té době vykazují mnoho úchylek od předpisů úředních; postavení dvojice Fr. Stříbrný – Stejskal bylo výsadní“ a že „provize tohoto konsorcia dosáhla v r. 1923 až 1925 asi 22 mil. Kč a byla až na malou výjimku ku škodě ČSD“.¹⁹²

Aféra byla také několikrát diskutována na schůzích poslanecké sněmovny. Jiří Stříbrný se vždy vytrvale bránil a popíral jakoukoliv vinu. Např. na 132. schůzi poslanecké sněmovny na nařčení ostatních poslanců reagoval takto: „Mé svědomí je čisté, neobohatil jsem se ani o halěr, spravoval jsem ministerstva mně svěřená, jak jsem nejlépe dovedl.“¹⁹³

Při schůzi vyšetřovacího výboru konané dne 16. června 1931 však byla autorem zprávy referentem Koudelkou vyškrtuta podstatná část textu především se záznamy výsledků Jiřího i Františka Stříbrných, které nějak souvisely s tvrzením, že provize z uhelných obchodů částečně směřovaly i na účet socialistické strany. Při těchto výsleších kromě jiného František Stříbrný potvrdil, že si během těchto obchodů českoslovenští socialisté přišli na 12 milionů Kč. Vyškrtnutí těchto částí obhájil Jan Koudelka jako „úpravu pro parlamentní potřebu.“¹⁹⁴ Podle Národních listů však byla hlavním důvodem snaha, aby kromě Stříbrného nebyla zkompromitována také celá nyní národně socialistická strana, jelikož byl Jiří Stříbrný z této strany vyloučen již v roce 1926.¹⁹⁵

---

¹⁹⁰ Národní listy: Večerní vydání, ročník LXXI., číslo 165, dne 16. 6. 1931 článek *Obvinění posl. J. Stříbrného ve světle zpravodaje vyšetřovacího výboru.*

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/132schuz/s132006.htm>

¹⁹⁴ Národní listy, Obrázkový večerník *Národ*, ročník LXXI., číslo 117, dne 19. 6. 1931 článek *Vyšetřovací výbor odročen. Vzrušující scéna při doslovu referenta Koudelky.*

¹⁹⁵ Tamtéž.

K soudu se kauza dostala nakonec opačným způsobem, než by se dalo předpokládat. Žalobcem v tomto případě byl totiž sám Jiří Stříbrný, jelikož žaloval místostarostu Jednoty železničních zřízenců Josefa Nejedlého.¹⁹⁶ Důvodem žaloby byly čtyři novinové články, které Josef Nejedlý otiskl na přelomu září a října 1927 v periodiku *České slovo*.¹⁹⁷ Nejedlý v těchto článcích vznášel obvinění, že „v době, kdy byl poslanec Stříbrný ministrem železnic, byl stát poškozován zvláštní dopravní manipulací, kterou v době hornické stávký r. 1923 bylo naše mutějovické uhlí fakturováno jako uhlí anglické, a tak také státem placeno.“¹⁹⁸ Tento proces probíhal v letech 1927-1936, jelikož bylo jednání pravidelně odročováno na neurčito, např. kvůli výslechům dalších svědků.¹⁹⁹

Proces byl ukončen téměř po devíti letech na konci března 1936. Důvodem ukončení bylo, že advokát obžalovaného náhle ukončil s J. Nejedlým spolupráci. Kvůli tomu Nejedlý proces v podstatě vzdal, když sám během přelíčení konaném dne 25. března prohlásil, že nemůže Jiřího Stříbrného vinit z údajného zamlčování okolností či sdělování nepravd kolem aféry s mutějovickým uhlím. Nejedlý poté odvolal veškerá obvinění a tvrzení obsažená ve čtyřech článcích, na základě kterých byl žalován.

Pověst Jiřího Stříbrného už však byla dlouhým procesem a dalšími drobnějšími kauzami spojenými s jeho osobou natolik poničena, že se dne 16. června 1935 vzdal svého poslaneckého mandátu. Dalším důvodem vystoupení Stříbrného z politiky byl také neúspěch politické strany *Národní sjednocení*²⁰⁰, ve které zastával funkci místopředsedy.²⁰¹

3.3.2 Aféra v denním tisku a stenoprotokolech

Uhelná aféra byla často projednávána v poslanecké sněmovně, lze se tedy o ní dočíst v parlamentních stenoprotokolech. Zároveň také plnila stránky československých

---

¹⁹⁶ Národní listy, Obrázkový večerník *Národ*, ročník LXXI., číslo 70, dne 10. 4. 1931 článek *Nejen aféra Stříbrného, ale i aféra nár. socialistů!*

¹⁹⁷ Národní listy *Večerník*, ročník LXXVI., číslo 84, dne 25. 3. 1936 článek *Po osmi a půl roce: Satisfakce Jiřímu Stříbrnému.*

¹⁹⁸ Národní politika, ročník XLIX., číslo 55, dne 24. 2. 1931 článek *Ze soudní síně. Mutějovické uhlí před tiskovým senátem.*

¹⁹⁹ Národní politika, ročník XLIX., číslo 99, dne 10. 4. 1931 článek *Ze soudní síně. Mutějovické uhlí ještě doutná.*

²⁰⁰ Viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_sjednocen%C3%AD

²⁰¹ Národní listy, ročník LXXV., číslo 165, dne 16. 6. 1935 článek *Jiří Stříbrný se vzdal mandátu.*

periodik. Rudé právo afěře věnovalo jako obvykle mnoho prostoru a nešetřilo různými nařčeními, např. že „*bratr pana ministra Stříbrného straší všude*.“²⁰²

V denním tisku nezůstávala také bez povšimnutí délka soudního procesu mezi Stříbrným a Nejedlým. *Národní politika* uvádí, že během procesu se vystřídal řada soudců, jelikož odcházeli do penze a jeden dokonce zemřel. Podobně tomu bylo i u několika svědků, což *Národní politika* komentuje tím, že „*někteří z nich mají už řádně vystavený úmrtní lístek*.“²⁰³

3.4. Dílčí hodnocení zkoumaných afér

Z případů, které byly detailněji zkoumány, vyplývá, že korupční jednání bylo velmi často spojeno s politickými stranami. U lihové aféry Karla Práška to byla agrární strana, která uplácela československou socialistickou stranu. V případě uhelné aféry byli opět korumpováni především českoslovenští socialisté (od roku 1926 národní socialisté). Na druhou stranu je nutné připustit, že může existovat i řada dalších korupčních případů, ve kterých žádní příslušníci politických stran nijak nefigurují. Hlavním zdrojem zkoumání korupčních afér byl však denní tisk a je tedy zřejmé, že zde případy, ve kterých nefigurují veřejně známé osobnosti či významní politici, nedostanou prostor k publikování. Totéž platí i u parlamentních stenoprotokolů, jelikož v plénu poslanecké sněmovny či senátu byly projednávány především ty případy, které měly nějakou souvislost s politickou scénou.

Politický význam účastníků korupčních afér měl také značný vliv na vyústění celé kauzy. V případě Karla Práška se jednalo o předsedu senátu, a navíc člena velmi důležité politické strany. V této situaci se právě představitelé agrární strany postarali o to, aby Karel Prášek odešel z celé kauzy v rámci možností důstojně a aby jeho odchod neměl negativní dopad především na agrární stranu. Podobně tomu bylo i u Jiřího Stříbrného v případě uhelné aféry. Naopak v benzinové afěře příliš vlivných politických

---

²⁰² Rudé právo, ročník V., číslo 55, dne 5. 3. 1924 článek *Benzinová zloději*.

²⁰³ *Národní politika*, ročník LIII., číslo 319, dne 21. 11. 1935 článek *Ze soudní síně. Mutějovice opět odročeny*.

činitelů nefigurovalo, neměl tedy kdo zabránit tomu, aby se případ dostal před soud a všichni účastníci aféry tak byli náležitě potrestáni.

3.5. Nástin dalších korupčních afér meziválečného Československa

Korupční aféry, který byly detailněji zkoumány, jsou pouhým zlomkem mezi všemi odhalenými aférami za dvacetiletou existenci první republiky. K dalším významným korupčním aférám této doby patří kromě třech výše zmíněných také úplatkářská aféra vojenského lékaře Arnošta Dvořáka nebo případ pojišťovny Phoenix-Leben. Najevo však vycházely i jiné kauzy, např. aféra agrární strany spojená s pozemkovou reformou, cukerní aféra, petrolejová aféra a další.

3.5.1. Úplatkářská aféra vojenského lékaře Arnošta Dvořáka

Arnošt Dvořák byl vojenský lékař, který ve druhé polovině 20. let 20. století neváhal za poskytnutí úplatku vydávat potvrzení různým osobám o jejich neschopnosti plnit vojenskou službu.²⁰⁴ Vzhledem k tomu, že Dvořák byl lékař vojenský, aféra byla řešena (a později i utajována) především ministerstvem národní obrany.²⁰⁵ Vše vyšlo najevo v průběhu května 1930.

Po propuknutí aféry byla projednávána dne 15. května 1930 na 48. schůzi poslanecké sněmovny Národního shromáždění. Zde vystoupil komunistický poslanec Václav Kopecký, který ve své řeči tvrdil, že Arnošt Dvořák „*ve jménu vlasti, ve jménu demokracie rozhodoval o schopnosti tisíců občanů k obraně vlasti, ukázal se jako korupčník nejnižšího druhu.*“²⁰⁶ Následný návrh komunistických poslanců, aby se ministr národní obrany zúčastnil jednání poslanecké sněmovny a přeložil poslancům Dvořákův údajný seznam pacientů, od kterých přijal úplatek, byl zamítnut.

Aféra se také dostala před soud. Zde však byl Arnošt Dvořák dne 17. března 1931, v plném rozsahu osvobozen, jelikož kárný výbor neshledal, „*že se podplukovník*

---

²⁰⁴ Obrázkový večerník *Národ*, *Národní listy*, ročník LXX., číslo 127, dne 3. 6. 1930 článek *Podplukovník MUDr. Arnošt Dvořák – na svobodě*.

²⁰⁵ Viz: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/048schuz/s048011.htm>

²⁰⁶ Tamtéž.

*dr. Dvořák dopustil opomenutí proti služebním předpisům, a to opomenutí takového, že by tím mohlo trpěti dobré jméno armády.*²⁰⁷

3.5.2. Případ pojišťovny Phöenix-Leben

Vídeňská pojišťovna Fénix, založená již na konci 19. století, byla jednou z nejvýznamnějších pojišťovacích společností v Rakousku. Své pobočky měla v mnoha zemích Evropy včetně Československa, na které připadal hned po Rakousku nejvyšší obchodní podíl pojišťovny.²⁰⁸ Mezi její klienty patřili i členové rakouské císařské rodiny.²⁰⁹

Určitá podezření kolem správného fungování pojišťovny vyplouvala na povrch již v průběhu 30. let 20. století. Definitivní konec však pro pojišťovnu Phöenix-Leben znamenal rok 1936. V tomto roce dne 17. února náhle zemřel její hlavní představitel, generální ředitel Wilhelm Berliner.²¹⁰ Ten byl až do své smrti uznávaným odborníkem v oblasti financí. Jen pár týdnů po Berlinerově smrti však vyšlo najevo, že pojišťovna již několik let hospodařila ve značném deficitu. V roce 1936 se jednalo dokonce o 250 milionů šilinků (asi 1,5 miliardy Kč), což znamenalo pro státy, kde měla pojišťovna pobočky, naprostý šok.²¹¹ Na konci března 1936 provedla rakouská vláda opatření k záchraně situace, když prostřednictvím federálních zákonů uskutečnila reformu soukromého pojišťovnictví. Přesto pojišťovna „Fénix–Život“ ukončila svou existenci bankrotem a na rakouský seznam nezaměstnaných osob přibýlo 1 300 bývalých zaměstnanců této pojišťovny.²¹²

Jedním z důvodů, proč nebyla pravda o hospodaření pojišťovny Phöenix zjištěna dříve, bylo i údajné uplácení českých a rakouských kontrolorů.²¹³ Dobré jméno této pojišťovny šířili i její „vybraní“ klienti, kterým pojišťovna poskytovala životní pojištění zdarma.²¹⁴ Tato aféra podstatně podlomila důvěru občanů v pojišťovací systém,

---

²⁰⁷ Národní politika, ročník XLIX., číslo 77, dne 18. 3. 1931 článek *Případ podplukovníka MUDra Arnošta Dvořáka byl včera likvidován zproštěním obviněného.*

²⁰⁸ Viz: <https://www.penize.cz/pojisteni/16950-nejslavnejsi-afera-bankrot-fenixu-zivot>

²⁰⁹ Viz: <https://de.wikipedia.org/wiki/Ph%C3%B6nix-Skandal>

²¹⁰ Viz: https://cs.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_Berliner

²¹¹ Viz: <https://de.wikipedia.org/wiki/Ph%C3%B6nix-Skandal>

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Národní listy, ročník LXXVI., číslo 134, dne 15. 5. 1936 článek *Poslanec Fr. Ježek: Žádáme přísné vyšetření celého případu Fénixu.*

v Československu se však podařilo politikům v roce 1937 přijmout dostatečná opatření k vyřešení situace. Jedním z nich byla přeměna československé pobočky pojišťovny Fénix na samostatnou právnickou osobu nazvanou *Pojišťovna Star*, v níž byly veškeré nároky pojistníků z bývalé pojišťovny kráceny o určité poměrně přijatelné procento. Velkomyslné gesto předvedly také československé pojišťovny, které většinu českých zaměstnanců ze zaniklé pojišťovny Fénix zaměstnaly ve svých podnicích.²¹⁵

---

²¹⁵ Viz: <https://www.penize.cz/pojisteni/16950-nejslavnejsi-afera-bankrot-fenixu-zivot>

4 Závěr

Korupce bývá často považována za problém především současné doby, nicméně opak je pravdou. Korupce a korupční aféry jsou součástí vývoje lidské společnosti již od vzniku prvních států. Nejstarší snahy o kodifikaci jejich ilegality jsou doloženy např. v Chammurapiho zákoníku či v právních normách starověkého Říma.

V dnešní době je korupce zkoumána z řady úhlů pohledu a názory na její přesnou definici či formy se různí. Korupci je možné považovat také za určité pochybení systému. Na první pohled se zdá, že právní normy, které mají zajistit, aby korupční jednání neprobíhalo, jsou dostačující (případně se aktivně pracuje na jejich vylepšení) a neexistují předpoklady pro vznik korupce.

Korupce je však v české společnosti hluboko zakořeněná (což dokazují také korupční aféry z období první republiky, které byly v předkládané práci zkoumány) a přes snahy různých organizací, např. *Transparency International* či *Nadačního fondu proti korupci*, se nedaří korupci vymýtit. Korupce a aféry s ní spojené se staly neodmyslitelnou součástí vývoje lidské a logicky i občanské společnosti a je nutné s nimi počítat i do budoucna. Určitou míru zlepšení situace kolem korupce v českém státě zaznamenává *Index vnímání korupce*, podle kterého Česká republika postupně zlepšuje svou pozici mezi zkoumanými zeměmi. Tento index zároveň dokazuje, že se s korupcí potýkají i ostatní státy z celého světa.

První Československá republika byla ve své době v podstatě jedinou zemí ve střední Evropě, která fungovala na principech parlamentní demokracie a právního státu. Československo bylo považováno za vzor nejen pro okolní země. Už od jeho počátku byl velkou autoritou především první prezident československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Tato skutečnost je zřejmá i ze zkoumané korupční aféry předsedy senátu Karla Práška. Stačilo, aby prezident svůj postoj vůči korupčníkovi vyjádřil jednoduchým gestem (nepozvání Karla Práška na novoroční oslavy) a znamenalo to konec Práškovy politické kariéry.

Na příkladu korupčních afér, které byly v práci zvoleny k detailnějšímu zkoumání, si lze také lépe představit mentalitu občanů meziválečného československého státu. Stejně jako nyní, existoval i za první republiky okruh osob, které hledaly „snazší

cesty“ neodpovídající životním hodnotám morálního člověka, kterými lze docílit kladného vyřízení jejich záležitostí, případně dosažení nějakého jiného cíle.

Na základě sondy do tří velkých korupčních afér lze vyvodit, že ani v první Československé republice se korupce nevyhýbala prakticky všem sférám života. Kromě korupce u politických stran existovala také korupce mezi soukromými osobami a podnikatelskými subjekty, nevyhýbala se ani státní správě či zdravotnictví. V dnešní době je korupce častá i např. ve sportu, což však za první republiky nebylo běžné. Důvod je pravděpodobně ten, že tehdy měli sportovci jiné postavení a v celém sportovním odvětví „necirkulovalo“ takové množství peněz, jako je tomu dnes. Úplatky v meziválečné době zajišťovaly i jistou formu spolupráce např. mezi politickými stranami. Tento fakt lze vyvodit ze zkoumané aféry lihové a v jistém smyslu i aféry uhelné.

Korupční aféry, které se týkaly politických stran, měly paradoxně někdy i pozitivní vliv na urovnání poměrů uvnitř strany. V agrární straně byl Karel Prášek v opozici vůči jejímu předsedovi Antonínu Švehlovi. Švehla díky svému vlivu ve straně „zařídil“, aby v lednu 1924 Prášek opustil pozici předsedy senátu a o rok později i Práškovu vyloučení z agrární strany. Podobná situace nastala i u československých (později národních) socialistů, kde byl Jiří Stříbrný „konkurentem“ Edvarda Beneše. Na sjezdu socialistické strany v září roku 1926 se Edvardu Benešovi dostalo od spolustraníků větší podpory, což nakonec vyústilo v odchod Jiřího Stříbrného ze strany.

První dvacetiletí československé republiky je právem považováno za zlatou éru ve vývoji českého státu, i když korupční aféry jsou určitými „vadami na kráse“. S takovými problémy se však musí potýkat každý stát a bylo by malicherné meziválečné Československo kritizovat pouze na základě jejich doložené existence.

Seznam pramenů a literatury

Tištěné prameny

Prameny normativní povahy

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

zákon č. 117/1852 ř.z, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích.

In: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

zákon č. 144/1924 Sb., zákon o inkompatibilitě (neslučitelnosti).

In: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=3625&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.

In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Stenoprotokoly

Stenoprotokoly poslanecké sněmovny

247. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 6. března 1924.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/247schuz/s247001.htm>

248. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 18. března 1924.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/248schuz/s248001.htm>

275. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 18. června 1924.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/275schuz/s275001.htm>

4318. naléhavá interpelace o lihové afěře předsedy senátu Národního shromáždění Karla Práška. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4318_00.htm#_d

48. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 15. května 1930. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/048schuz/s048001.htm>

132. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 26. června 1931. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/132schuz/s132001.htm>

343. schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR dne 25. října 1934. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/343schuz/s343001.htm>

Senátní stenoprotokoly

176. schůze senátu Národního shromáždění ČSR dne 27. listopadu 1923. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/176schuz/S176001.htm

178. schůze senátu Národního shromáždění ČSR dne 29. listopadu 1923. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/stena/178schuz/S178001.htm

Dobový periodický tisk

Český deník – 1923

Národní listy – 1923–1936

Národní politika – 1923–1936

Rudé právo – 1924–1936

Seznam použité literatury

Karolína ADAMOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české*, Praha, Litomyšl 2015.

Ivana DUFKOVÁ, Jiří ZLÁMAL, *Korupce*, Praha 2005

- Pavol FRÍČ a kol., *Korupce na český způsob*, Praha 1999.
- Jan HORNÍK, *Základní minimum o korupci a trestním právu*, Praha 2014.
- Jan HRUBÝ, *Aféry první republiky: jak se hrálo v zákulisí*, Praha 1984.
- Jan CHMELÍK, *Pozornost, úplatek a korupce*, Praha 2003.
- Jan CHMELÍK, *Korupce a úplatkářství*, Praha 2011.
- Jiřina JUNĚCOVÁ, Olga ROHÁČOVÁ, Jiří ŠOUŠA, *Rekviem zemědělsko-lesnické archivářce a agrární historičce*, Praha 2010.
- Roman KALIANKO, *Bakalářská práce: Korupce z trestněprávního hlediska*, Brno 2011.
- Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl první, *Vznik, budování a zlatá léta republiky, (1918–1929)*, Praha 2000.
- Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl druhý, *Československo a České země v krizi a ohrožení (1930–1935)*, Praha 2002.
- Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918–1938)*, díl třetí, *O přežití a život (1936–1938)*, Praha 2003.
- Robert KLITGAARD, *Fighting corruption. CESifo DICE Report*, 2011 či Johann G. LAMBSDORFF, *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence and Policy*, Cambridge (UK), Cambridge University Press 2007.
- Josef KROUTVOR, *Potíže s dějinami*, Praha 1990.
- Karel MALÝ a kolektiv autorů, *Dějiny českého a čs. práva do roku 1945*, Praha 1997.
- Jan MOLÍN, *Poznámky k roli auditora při odhalování korupčního jednání*, Český finanční a účetní časopis, 2013, roč. 8.

Bo ROTHSTEIN, Jan TEORELL, *What Is Quality of Government? A Theory of Impartial Government Institutions*, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Göteborg 2008, Svazek 21, Č. 2.

Pavel RYSKA, Jan PRŮŠA ve své knize *Korupce: Ekonomie vs. mýty*, Institut Václava Klause 6/2013.

Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (Eds.) – *Korupce – Včera a dnes*, Ostrava 2013.

Zdeněk SLÁDEK, *Pět malých příběhů z historie první republiky*, Praha 1992.

Roman SVATOŠ, *Korupce a další vybrané protispolečenské jevy v současné společnosti*, České Budějovice 2015.

Dušan UHLÍŘ, *Dva směry v československém agrárním hnutí a rozchod Karla Práška s republikánskou stranou*, in: Sborník historický 18, Praha 1971, s.113–148.

Libor VYKOUPILO, *Jiří Stříbrný: portrét politika*, Brno 2003.

Petr WAWROSZ, *Korupce v redistribučním prostředí – Česká republika, Evropa, svět*, Praha 2016.

Internetové zdroje

http://brno.idnes.cz/urady-vyzkum-arogance-063-/brno-zpravy.aspx?c=A170803_342875_brno-zpravy_krut

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1179258-se-za-masaryka-stat-nemohlo>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1436443-prvni-republiku-vyhlasila-petice-muzu-28-rijna>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1453081-korupce-v-soukromem-sektoru-kazdy-ctvrty-cesky-manazer-ji-zna>

https://www.cesvsem.cz/data/data/ces-soubory/konference-seminare/gf_VymetaOstrava.pdf

http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=16980&s_lang=2&detail=1&title=%C8eskoslovensk%E1%20obec%20d%E1nick%E1

<https://www.epravo.cz>

<http://www.euro.cz/byznys/jiri-stribrny-tezky-zivot-dobrodruha-863843#>

<http://www.europeanmovement.cz/img/sprava-obsahu/korupce/Kotl%C3%A1nov%C3%A1%20-%20N%C3%A1klady%20a%20d%C5%AFsledky%20korupce.pdf>

<http://frankbold.org/>

<https://www.novinky.cz/kariera/425362-malo-placeni-statni-zamestnanci-si-polepsi.html>

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1413976

<http://www.policie.cz/clanek/pokus-o-podplaceni.aspx>

<http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/69020/lobbista-dalik-je-vinen-v-kauze-korupce-s-pandury-pet-let-vezeni.html>

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/patronat>

<https://www.transparency.cz/>

<http://vitolmer.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=601726>

<https://cs.wikipedia.org/>

<https://de.wikipedia.org/>

<https://www.zakonyprolidi.cz/>

http://zpravy.idnes.cz/vlada-o-korupci-0gq-/domaci.aspx?c=A030519_201238_nazory_pol

Seznam příloh

Obr. 1

Karel Prášek, 29. ledna 1919, autor neuveden. Zdroj: <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/p/prasek/460/#A1719>

Obr. 2

Biograf Louvre, 1922, autor neuveden. Zdroj: <http://galerielouvre.cz/historie.html>

Obr. 3

Ukázka cenzury Večerníku Rudého práva, ročník V., číslo 55, 6. března 1924.

Obr. 4

Kresba Bohumila Benoniho, nedatováno, autor neuveden. Zdroj: <http://benoni.abchistory.cz/praha-bohumil-benoni-naftaspol.html>

Obr. 5

Josef Jan Svátek, 15. prosince 1912, autor neuveden. Zdroj: <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/s/svatek/1067/#A4113>

Obr. 6

Jiří Stříbrný, 26. května 1920, autor neuveden. Zdroj: <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/s/stribrny/488/#A1825>

Obr. 7

Jan Koudelka, fotografie uveřejněná v *Obrázkovém večerníku Národ*, (Národní listy) ročník LXXI., číslo 122 ze dne 26. června 1931.

Obr. 8

Ukázka titulní strany Obrázkového večerníku Národních listů „Národ“, ročník LXXI., číslo 115, 17. června 1931.

Přílohy

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Y PRÁZE,
číslo
17.
Neděle 20. 12.
20 hal.

OBRAZKOVÝ VEČERNÍK

NÁROD

ROZSAH
115.
KONEČNÁ
CENY
1/2 Kč
1 Kč
2 Kč
3 Kč
4 Kč
5 Kč
6 Kč
7 Kč
8 Kč
9 Kč
10 Kč
11 Kč
12 Kč
13 Kč
14 Kč
15 Kč
16 Kč
17 Kč
18 Kč
19 Kč
20 Kč
21 Kč
22 Kč
23 Kč
24 Kč
25 Kč
26 Kč
27 Kč
28 Kč
29 Kč
30 Kč
31 Kč
32 Kč
33 Kč
34 Kč
35 Kč
36 Kč
37 Kč
38 Kč
39 Kč
40 Kč
41 Kč
42 Kč
43 Kč
44 Kč
45 Kč
46 Kč
47 Kč
48 Kč
49 Kč
50 Kč
51 Kč
52 Kč
53 Kč
54 Kč
55 Kč
56 Kč
57 Kč
58 Kč
59 Kč
60 Kč
61 Kč
62 Kč
63 Kč
64 Kč
65 Kč
66 Kč
67 Kč
68 Kč
69 Kč
70 Kč
71 Kč
72 Kč
73 Kč
74 Kč
75 Kč
76 Kč
77 Kč
78 Kč
79 Kč
80 Kč
81 Kč
82 Kč
83 Kč
84 Kč
85 Kč
86 Kč
87 Kč
88 Kč
89 Kč
90 Kč
91 Kč
92 Kč
93 Kč
94 Kč
95 Kč
96 Kč
97 Kč
98 Kč
99 Kč
100 Kč

Vyšetřující výbor sněmovny zjišťuje úžasné okradání státu při uhelných a vagonových dodávkách.

Z 19 milionů, jež získal Fr. Stříbrný na úkor státu, odvedl straně nár. soc. 12 milionů.

V zájmu republiky a veřejné morálky nutno rozšířit vyšetřování na další obvinění! — Proč vykřikl zpravodaj Koudelka ze své zprávy obvinění národ. socialistů! — Jednáni o aféře potrvá několik dní.

Z uhelných obchodů s ministerstvem železnic 20 milionů provise.

1. Obvinění zpr. zpravodajské: Koudelka, který získal 19 milionů, z toho 12 milionů odvedl straně nár. soc. 2. Obvinění zpr. zpravodajské: Koudelka, který získal 19 milionů, z toho 12 milionů odvedl straně nár. soc. 3. Obvinění zpr. zpravodajské: Koudelka, který získal 19 milionů, z toho 12 milionů odvedl straně nár. soc.

Fr. Stříbrný: Koudelka získal 19 milionů, z toho 12 milionů odvedl straně nár. soc.

Koudelka: Koudelka získal 19 milionů, z toho 12 milionů odvedl straně nár. soc.

Z čeho je obviněn Stříbrný?

Jak to bylo s „anglickým uhlím“ z Mutěovic?

Katastrofa francouzského parníku.

Kruté stýznění dělníci zastřeleni, aby nemohli žalovat.

Rakouská vláda odstoupila.